

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martina Jeřábková

**Transformace péče o ohrožené děti a její vliv na děti žijící
v Dětském domově v Moravské Třebové**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Martina Jeřábková

**Transformation of care endangered children and its
influence on children living in orphanage in Moravska
Trebova**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne: 7. 2. 2020

Jméno autorky:

Poděkování

Děkuji PhDr. Zdeňku Mouchovi, CSc. za odborné vedení práce a za všechny věcné připomínky.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na Projekt Transformace péče o ohrožené děti v Dětském domově v Moravské Třebové. Teoretická část obsahuje vymezení pojmů dětský domov, citová vazba, transformace, náhradní rodinná péče, ústavní a ochranná výchova. Empirická část obsahuje vytvořený manuál pro děti, ve kterém jsou popsány a zdokumentovány domácí práce a výchovné situace. V této části je rozhovor s ředitelem Dětského domova Moravská Třebová. Hlavním cílem bakalářské práce je zpracovaný manuál použit v praxi v Dětském domově v Moravské Třebové.

Klíčová slova

Citová vazba, dětský domov, pozorování, rozhovor, transformace, ústavní výchova.

Annotation

The bachelor thesis is focused on the project Transformation of care for endangered children in Moravska Trebova. The theoretical part contains definitions of children's home, emotional attachment, transformation and substitute family care. The empirical part contains a created manual for children in which homework and educational situations are described and documented. In this part there is an interview with an employee of the Children's home in Moravska Trebova. The main aim of this thesis is to use the processed manual in practice in the Children's home in Moravska Trebova.

Keywords

Children's home, emotional attachment, institutional care, interview, observation, transformation.

ÚVOD.....	9
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
2 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ.....	10
2.1 Charakteristika dětského domova	10
2.2 Nejčastější příčiny umístění klientů do dětského domova.....	11
2.3 Citová deprivace u dětí z dětských domovů	12
2.4 Citová vazba	15
3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE.....	16
3.1 Formy náhradní rodinné péče	18
3.1.1 Adopce	18
3.1.2 Pěstounská péče	19
3.1.3 Hostitelská péče	21
4 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA	22
4.1 Dětský domov	25
4.2 Dětský domov se školou	25
4.3 Diagnostický ústav.....	25
4.4 Výchovný ústav	26
5 TRANSFORMACE	29
5.1 Základní principy transformace	29
5.2 Projekt transformace péče o ohrožené děti	30
PRAKTICKÁ ČÁST	33
6 POPIS A METODY VÝZKUMNÉ ČÁSTI.....	33
7 DĚTSKÝ DOMOV MORAVSKÁ TŘEBOVÁ.....	35
7.1 Základní informace	35
7.2 Denní režim.....	37
8 ROZHOVOR S ŘEDITELEM DĚTSKÉHO DOMOVA MORAVSKÁ TŘEBOVÁ.....	38
8.1 Vyhodnocení rozhovoru	40
9 MANUÁL DOMÁCÍCH PRACÍ A VÝCHOVNÝCH SITUACÍ.....	41
9.1 Postup při mytí nádobí.....	41

9.2	Postup při mytí v myčce	44
9.3	Postup při praní prádla.....	46
9.4	Postup při používání sušičky na prádlo	53
9.5	Postup při žehlení prádla.....	56
9.6	Postup při umývání koupelny a wc.....	58
9.7	Úklid pokoje	61
9.8	Postup při večerní hygieně.....	64
9.9	Postup při ranní hygieně	66
9.10	Postup při zubní hygieně.....	67
9.11	Příprava na vyučování	68
9.12	Nakupování.....	70
9.13	Vaření a tvorba jídelníčku.....	70
9.14	Třídění odpadu.....	71
9.15	Hospodaření s penězi.....	74
10	POZOROVÁNÍ A VYUŽITÍ MANUÁLU V PRAXI	76
10.1	Vyhodnocení pozorování.....	76
	ZÁVĚR	78
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	80
	SEZNAM OBRÁZKŮ	83

ÚVOD

Dětský domov poskytuje péči dětem, které z různých důvodů nemohou vyrůstat v biologické rodině. Do dětských domovů jsou umisťovány děti zpravidla od tří do osmnácti let, do tří let jsou pak výjimkou sourozenecké skupiny a nad osmnáct let pokud dítě nadále studuje. Dětský domov není to nejpříznivější prostředí pro výchovu dětí a jejich správný duševní vývoj. I přes to, že se všichni zaměstnanci domovů starají o děti profesionálně, nikdy jim nemohou nahradit vlastní rodinu. Jedním z hlavních úkolů domova je připravit dítě na samostatný život.

Pro zkvalitnění péče v ústavní výchově realizuje Pardubický kraj Projekt „Transformace péče o ohrožené děti“. Do projektu je zapojeno osm pobytových zařízení pro ohrožené děti a mládež v Pardubickém kraji. Cílem projektu je zpracování transformačního plánu. Plán zahrnuje vzdělávací aktivity, zpracování analýz, komunikační strategie, podporu tvorby transformačního plánu. Pro děti v Dětském domově v Moravské Třebové je vlivem transformace největší změnou to, že se ruší školní jídelna, vychovatelna, práce uklízečky, kuchařky a celá výchovná skupina se přestěhuje do nově zrekonstruovaného bytu rodinného typu. Zde by se děti měly cítit více jako doma. Cílem transformace je deinstitucionalizace. Prostor v nově zrekonstruovaném bytě by se mělo co nejvíce přibližovat přirozenému rodinnému prostředí.

Cílem bakalářské práce je vytvořit manuál pro děti žijící v Dětském domově v Moravské Třebové, ve kterém budou popsány a zdokumentovány běžné domácí práce a výchovné situace, které vedou k resocializaci klientů tohoto domova. Manuál bude mít funkci podpory v náročných situacích a bude mít výrazný praktický charakter. Bude napomáhat ke kvalitnějšímu a srozumitelnějšímu začleňování. Bakalářská práce má teoretickou a empirickou část. Teoretická část má čtyři kapitoly, ve kterých bude definován dětský domov, citová vazba, náhradní rodinná péče, ústavní výchova a transformace. Empirická část bude z hlavní části obsahovat manuál domácích prací a výchovných situací, který bude nápomocen dětem při osamostatňování. Dále bude tato část obsahovat rozhovor se zaměstnancem Dětského domova Moravská Třebová a přímé pozorování s cílem zjistit, jak děti s manuálem pracují.

1 TEORETICKÁ ČÁST

2 TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ

2.1 CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO DOMOVA

Při vyslovení slova domov se většinou lidem vybaví hezké, hřejivé myšlenky a pocity. Už jen samotné slovo domov vyvolává pocity bezpečí, jistoty, krásy a tepla. Někteří lidé své „doma“ nemají, nebo neví, kde jejich domov skutečně je. Domov bývá místo, kde jsme vyrůstali, kde jsou naši blízcí a rodiče. Můžeme se sem kdykoliv vracet. Jednou z nejvýznamnějších životních potřeb je potřeba jistoty, kterou vytváří rodina.

Pro děti, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině, je jednou z možností ústavní péče dětský domov. Současné dětské domovy se proměňují k lepšímu, díky novým poznatkům o citových a sociálních vazbách (Matějček, 1994).

Dítě, které přechází do ústavní péče, je většinou sociálně a emocionálně narušené. Tyto děti se už jako nenarozené mohou potýkat s ohrožením (vlivem užívání drog matky v těhotenství, nevhodný životní styl, hygiena, nedostatečná zdravotní péče). První trauma tedy dítě prožívá už v prenatálním období, poté po narození v konfliktním prostředí s rodiči, a dále když přichází do náhradní péče. Osobnost dítěte z dětského domova může být specifická, děti mají zvýšenou afektivitu, malé ambice a chybí jim ideály. Děti mají slabou vůli, objevuje se u nich malé nadšení pro vyšší hodnoty. U romských dětí, které přijdou do dětského domova, je možné pozorovat, že jsou skupinově soudržní, mají velkou potřebu tělesných dotyků a těsných objetí, nemají pod kontrolou své citové projevy, jsou temperamentní, mají potřebu dělit se o cokoli s ostatními, nemají příliš velkou disciplínu, spolehlivost ani vytrvalost. Romské děti mají zřetelnější projevy strachu, umí se lépe přizpůsobovat změnám. Dětem je zapotřebí pomáhat se zmírněním, nebo lépe s odstraněním poruch vývoje tím, že dítě by si samo v sobě mělo vyřešit psychosociální krizi, k dětem by měli přistupovat kvalifikovaní a profesionální zaměstnanci, dítě by si mělo vytvořit kladný emocionální vztah k dospělým osobám. Při postupech je vždy důležité dbát na nejvyšší zájem dítěte. Dítě se musí vyrovnat se svojí minulostí, umí o ní mluvit a měl by hledat způsob, jakým lze etapy jeho života smysluplně propojit. Dítě by mělo pochopit, že dětský domov

nevytváří model rodiny. Dětský domov a rodiče dítěte se vzájemně doplňují. Dítě si v dětském domově vytváří vztah s vychovatelem, se kterým ovšem nemá společnou minulost a zřejmě ani budoucnost. Dítěti se pak může hůře navazovat vztah, který má být stabilní (Škoviera, 2007).

2.2 NEJČASTĚJŠÍ PŘÍČINY UMÍSTĚNÍ KLIENTŮ DO DĚTSKÉHO DOMOVA

Důvodů, proč se dítě dostane do dětského domova je celá řada. Jedním z důvodů je smrt biologických rodičů. Tato příčina nepatří mezi nejčastější důvody umístění dítěte do dětského domova. Soud v těchto případech dává přednost pěstounské péči. Dalším možným důvodem je to, že se rodiče o své dítě nedokážou postarat. To může být vlivem například těžké nemoci či nějakého postižení.

Nejčastějšími důvody umístění dětí do dětských domovů je odebrání dítěte z péče rodičů. Rodiče se buď o dítě nechtějí starat, nebo se starají málo, špatně a dítě je zanedbáváno (Matějček, 1994). Podle Škoviery (2007) je nejčastějším důvodem umístění dítěte do dětského domova na prvním místě nestarání se o výchovu ze strany rodičů, na druhém místě je záškoláctví dítěte, dále špatné bytové podmínky, toulky a útěky dítěte, trestná činnost dítěte, poruchy chování dítěte a užívání drog.

Škoviera (2007) uvádí, že děti, které se dostanou do náhradní výchovy, mají nevýhody i v biologické sféře. Ty jsou spojené s:

- genetikou (hlavně v romské populaci jsou běžné příbuzenské vztahy, vyšší procento nemocnosti,
- prostředím, ve kterém je dítě vychováváno (úroveň a kvalita života),
- chováním matky v těhotenství (kouření, alkohol, hygiena, nesprávný jídelníček).

Pojem rodičovství má být spojeno s láskou, péčí, bezpečím, ochranou a stálostí. Existují jistá kritéria, podle kterých se určuje, komu bude dítě svěřeno do péče, pokud manželství nefunguje a dochází k rozvodu (jde například o intelekt rodiče, finanční zabezpečení, vzdělání, pevnost vazby mezi rodičem a dítětem, kriminalita rodiče,

přístup ke stálému rodinnému zázemí). V rodičovství se mohou objevovat jisté poruchy. Pokud rodič své dítě zanedbává, neuspokojuje jeho potřeby a nebere na dítě ohled, může u dítěte způsobit rozladění, které se pak může projevat hyperaktivitou, nebo naopak útlumem dítěte. U rodin, které své dítě zanedbávají, se velmi často objevuje nezvládnání chodu domácnosti, neschopnost řešení problémů a konfliktů, nesoudržnost, chybějící přirozená autorita, špatné či žádné vyjadřování pocitů slovy, více zdravotních potíží. Existuje škála hodnocení toho, zda je dítě v rodině zanedbáváno. U fyzické a hmotné péče o dítě se hodnotí zdravotní stav, péče a návyky dítěte, zařízení a vybava domácnosti, stav bydlení, nedbalost, komplexní péče o dítě. U psychického a citového vývoje se posuzuje celkový rozvoj dítěte, materiální vybavení potřebné k rozvoji dítěte, výchovný styl a city k dítěti (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Existují různé rizikové faktory, které vedou k zanedbávání dítěte a pak k možnému následnému odebrání dítěte z péče rodičů. Jedním z rizikových faktorů jsou rizikovní rodiče. Fyzické týrání se nejčastěji objevuje u rodičů trpících depresemi a úzkostmi. Často své děti týrají rodiče, kteří sami byli v dětství týráni. Zanedbávání dítěte je častější u svobodných matek, u drogově závislých a u dospělých trpících duševním onemocněním. Typy matek, u kterých je časté zanedbávání dětí jsou: depresivní a úzkostné matky, psychotické matky, matky s mentálním postižením, impulzivní a zbrklé matky a apatické matky. Rizikové faktory nejsou jen ze stran rodičů, ale i na straně dětí. Rizikové děti mohou být: neplánované děti, děti s nejistou vazbou na rodiče, děti nedonošené, se sníženou inteligencí, děti s vrozeným postižením, děti náchylné k častému onemocnění, věk dítěte. Rizikové faktory s ohledem na prostředí rodiny mohou být: finanční nouze, nezaměstnanost, chudoba (Matějček, Pazlarová, 2014).

2.3 CITOVÁ DEPRIVACE U DĚTÍ Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ

Langmeier, Krejčířová (1998) uvádí, že základy psychiky zatím nenarozeného dítěte ovlivňuje dobrý psychický stav matky, která se na dítě musí připravovat, stejně jako se dítě připravuje na svět. Výchovné poradenství by mělo začínat už v době před narozením dítěte. Při zakládání nové rodiny vznikají pokrevní-biologické vazby, které jsou nezpochybnitelné. Tyto svazky jsou stálé a nezrušitelné. Biologické vazby zapříčiňují, že se prvotní rodina nemůže nikdy rozpadnout, i přesto, že v ní nejsou

citové vazby. Pokud se dítě z jakýchkoliv důvodů dostane do náhradní rodinné péče, rodina vzniká na základě citových vazeb, nejsou zde žádné biologické vazby (Sauzède-Lagarde, 2007). Nejpodstatnější znak rodinné výchovy je stálost a pevnost vztahů. V citových vztazích se uspokojuje nejdůležitější životní potřeba- potřeba jistoty.

Každý člověk, a především i dítě, mají své potřeby. Tyto potřeby se dají různě diferencovat dle důležitosti. Například autoři jako Ch. Towleová (1965), Z. Matějček (1999), J. Kovařík (2003) sestavili různé systémy potřeb dítěte. Psycholog A. H. Maslow vytvořil pyramidu hierarchie potřeb:

- Potřeba sebeuplatnění (potřeba naplnit své cíle, být kreativní, být produktivní),
- potřeba úcty a vážnosti (potřeba být vážený, mít úctu k sobě samému, být pochválen),
- potřeba lásky (milovat a být milován, potřeba někam patřit a zapadat, potřeba sounáležitosti),
- potřeba jistoty a bezpečí (být chráněn před nebezpečím, hrozbou),
- potřeby fyziologické (přijímání potravy, vyměšování, voda, vzduch, teplo) (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Citové vazby v dětských domovech bývají prázdné a povrchní a většinou netrvají věčně. Děti dokážou zapomenout jména svých dřívějších vychovatelů a kamarádů. (Matějček, 1994). V ústavní výchově, kde se často mění prostředí a zaměstnanci, je jen malá šance pro navázání hlubšího vztahu mezi dítětem a dospělým (Matějček, 1992).

Matějček (2005) uvádí **pět zásad** neboli cest možného řešení psychické deprivace v dětství. **První zásadou** je uznávat základní potřeby dítěte, mezi které patří i závislost na milované osobě či závislost na svém prvním vychovateli. Dítě musí mít pocit jistoty a lásky. **Druhá zásada** uvádí, že už od raného dětství se musí dítěti dostávat přiměřených podnětů citových i smyslových. Je důležité dítě tímto nepřehlcovat, ale ani nesmí strádat. Je důležité, aby tyto podněty nebyly jen jednostranné. **Třetí zásadou** je nové hodnocení významu rodiny pro vývoj dítěte. Rodina zůstává základem výchovy a jiná zařízení je zapotřebí posuzovat jako nápomocná. Ve skutečnosti je velmi obtížné snadno a přirozeně uskutečňovat potřeby dítěte a navodit pocit „domova“. Ve **čtvrté**

zásadě se hodnotí individuální rozdíly ve vývoji dítěte za deprivčních podmínek. **Pátou zásadou** je potřeba základního souladu ve vyvíjející se společnosti. I za nově vytvořených podmínek společnosti musí rodič respektovat potřeby dítěte.

Psychika deprivovaného dítěte záleží na jeho životním prostředí, na individualitě osobnosti a na stupni a formě deprivace. Podle Matějčka (1999) existuje pět typů dětí z ústavní výchovy s ohledem na jejich citovou deprivaci:

1. Dítě přizpůsobivé (v ústavním zařízení se dokáže bez větších problémů přizpůsobit),
2. dítě útlumové (kvůli své citové deprivaci se dítě jeví pasivně, odmítá spolupracovat),
3. dítě náhradně uspokojivé (dítě, které si vynahrazuje citovou deprivaci například přejídáním, agresivitou, masturbací),
4. dítě sociálně hyperaktivní (dítě, které má velký zájem o lidi a společnost, avšak tento zájem je jen povrchní, bez hlubšího vztahu),
5. dítě sociálně provokující (dítě, které si hledá lidi jen pro sebe, nechce se o ně s nikým dělit).

Citová vazba mezi matkou a dítětem je velice důležitá, ale může docházet i k poruchám citové vazby. Citové pouto se svými rodiči mají narušené děti, které vyrůstají v náhradní rodině, nebo v náhradní rodinné péči. Je možné, že pouto mezi rodičem a dítětem se vůbec nevytvoří, nebo se vytvoří nesprávně či scestně. Důkazem toho jsou děti, kterým vlastní rodiče přivodí smrt, nebo jim ublíží na zdraví. Velmi časté je pak i psychické týrání, které ale není tak dobře lékaři zjištěno jako týrání fyzické (Matějček, 1994).

Matějček (1994) udává pět základních duševních potřeb:

1. Potřeba podnětů zvenčí (mluvení, mazlení, hrátky),
2. potřeba smysluplného světa (povzbuzování, napomáhání, opakování),
3. potřeba životní jistoty (citové vztahy),
4. potřeba společenské hodnoty (vlastní identita),
5. potřeba otevřené budoucnosti (životní perspektiva).

2.4 CITOVÁ VAZBA

Nejdůležitějším pojmem v teorii uspokojení vrozených potřeb je přimknutí neboli attachment. Attachment je citová vazba na nejbližší pečující osobu. Hlavním principem je důvěra dítěte v sebe sama a v ostatní lidi. Základem je odpovídající reakce rodičů na potřeby dítěte. Toto citové pouto je jednou z hlavních podmínek neporušeného psychického vývoje. Dítě si tuto vazbu vytváří k člověku, který je pro něj jedinečný a nesrovnatelný. Přítomnost tohoto člověka pak dítě často vyhledává. Citové pouto je důležité i pro člověka v dospělosti. Citová vazba má 4 varianty:

- a) *„Jistá vazba,*
- b) *nejistá vyhýbavá vazba,*
- c) *nejistá ambivalentní vazba,*
- d) *nejistá dezorganizovaná vazba“* (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 30).

U jisté vazby dítě hledá pečující osobu, když zmizí na nějakou dobu z dohledu. Při příchodu této osoby se dítě zase uklidní. Při vyhýbavé vazbě dítě vůbec pečující osobu nepostrádá, když zmizí z dohledu. Při návratu ji dítě přehlídí a nevšímá si jí. Při ambivalentní vazbě dítě pečující osobu hledá, ale neuklidní se ani po jejím příchodu. U dezorganizované vazby má dítě rozporuplnou reakci na pečující osobu. Při zmizení a návratu pečující osoby má dítě nepřiměřené stereotypní chování (Matoušek, Pazlarová, 2014).

U dítěte, které je týráno, může vzniknout desorganizovaná vazba k rodičům. Pokud je v přítomnosti dítěte rodič, který dítě týrá, dítě se pak chová chaoticky. Následky si pak dítě většinou nese celý svůj život (Matoušek, 1997).

3 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Děti, které vyrůstají v rodinách, kde není dostatek finančních prostředků pro zajištění základních potřeb, dostatek soukromí pro děti, kde je ohrožena bezpečnost dětí, nebo je dítě účastníkem kriminální činnosti, dochází často k odebrání dětí z rodin. Dítě je pak umístěno do náhradní rodinné péče či do ústavní péče (Pekárková, 2012). Při náhradní rodinné péči je dítě vychováváno svými náhradními rodiči a prostředí a výchova se podobá žití v běžné rodině. Jednou z forem náhradní rodinné péče je adopce, ta se nejvíce přibližuje k životu v přirozené rodině. Na druhém místě je pak pěstounská péče (Matějček, 1999).

Náhradní rodiče, kteří žádají o svěřeni dítěte do péče, k tomu mají různé důvody a motivaci. Jde o motivy zveřejněné, neveřejné a skryté. Mezi **zveřejněné motivy** patří:

- Motiv altruistický: rodiče mají opravdovou snahu dětem pomoci,
- motiv záchranářský: rodiče mají pocit, že mohou „spasit“ alespoň jedno dítě,
- motiv ekonomický: rodiče mají přebytek finančních prostředků a snaží se je smysluplně využít,
- motiv profesionální: rodiče jsou přesvědčení, že to s dětmi umí,
- motiv emocionální: rodiče mají silný pozitivní a láskyplný vztah k dětem,
- motiv nenaplněného rodičovství: rodiče, kteří nemají své vlastní dítě a touží se stát rodičem alespoň psychologicky
- motiv rodinný: rodiče mají své pouze jedno dítě a chtějí ho doplnit o sourozence,
- motiv smyslu života: rodiče v náhradní péči nacházejí smysl života, může být spojený i s náboženstvím.

Mezi **neveřejné motivy** patří:

- Motiv stálého příjmu peněz: rodiče začnou mít stálý příjem (mimo adopce),
- motiv společenského statusu: pokud rodiče pečují o dítě, je to společensky uznávané,
- motiv povinnosti: rodiče mají rodinnou povinnost se o dítě postarat (týká se pěstounské péče v rámci rodinného příbuzenství),

- motiv publicity: hlavní je zde sebereprezentace.

Mezi **skryté motivy** patří:

- Motiv „dokazování si sám sobě“: rodiče si potřebují něco dokázat,
- motiv krize: rodiče si přes náhradní péči řeší svoji partnerskou krizi,
- motiv viny: pokud rodiče cítí vinu za výchovu svého biologického dítěte, kterou se jim nepodařilo zvládnout,
- motiv vděčnosti: rodiče budou očekávat, že jim dítě bude vděčné (často u lidí, kteří v dětství nezažili dost vděku a ocenění),
- motivy psychopatologické: u rodičů se objevuje pedofilní orientace.

Rozhodování rodičů při náhradní výchově je složitá cesta, při které hraje roli více motivů a důvodů. Motivy zveřejněné dávají rodiče dost často najevo, o skrytých motivech se nemluví. Některé motivy dělají rodiče vědomě, jiné pocházejí z jejich nevědomí. Zásadní otázkou je také to, zda chce mít dítě žena i muž. Ve většině případů žena potřebuje naplnit své mateřství. Žena může chtít dítě i jako svobodná matka, ale ve správně fungující rodině je otec jako mužský vzor. Pro to, aby muž byl skutečný vzor pro dítě (biologické či náhradní), potřebuje kvalitní ženu. Jedině společně mohou dokázat vytvořit správně fungující a skutečnou rodinu. Náhradní rodiče musejí nejdříve absolvovat odborné přípravy, aby se předešlo případnému selhání rodiny. Zjišťují se i skutečné motivy rodičů. Dítě prochází přípravou také, setkává se s náhradními rodiči neformálně, udržují spolu kontakt (Škoviera, 2007).

3.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

„Náhradní rodinnou péčí o opuštěné, osiřelé dítě, které ztratilo svou vlastní rodinu nebo ji vůbec nenalezlo, v prostředí jiném, v nové rodině či tak uspořádané malé skupině, která se rodinnému systému co nejvíce přibližuje.“ (Radvanová, Koluchová, Dunovský, 1980, s 15). Každá forma náhradní rodinné péče nese své výhody i nevýhody, svá úskalí, nebezpečí, ale i přednosti (Matějček, 1992).

V historii se péče o opuštěné děti zajišťovala v kláštrech, útulcích a špitálech, kde se objevovala sociální práce jako cílená činnost potřebným (Matoušek, 2001).

3.1.1 ADOPCE

Člověk se stává osvojitelem rozhodnutím soudu (Škoviera, 2007). Při adopci neboli osvojení získává dítě práva a povinnosti, stejně jako u rodičů vlastních. Dítě převezme nové příjmení od náhradních rodičů a je bráno za vlastní. (Matějček, 1994). Při osvojení se dítě stává členem i širší rodiny. Osvojitelé neboli adoptivní rodiče se stávají rodiči i v psychologickém smyslu (Škoviera, 2007). Adoptovat lze pouze dítě, které je nezletilé. Do rodiny přichází dítě, které nemá žádné genetické vlastnosti společné s novými adoptivními rodiči. Jeho vývoj, inteligence, intelekt, rysy osobnosti jsou pro nové rodiče překvapením, které se postupně odhaluje. I když rodiče dostávají do péče zdravé dítě, může se u něj později objevit nějaká vada či postižení. Existují nemoci, které se u dětí vyvinou až později, přesto si je rodina ponechává a vychovává dítě s nějakým handicapem či vážnou nemocí. Častým důvodem adoptivních rodičů pro převzetí dítěte do adopce je neplodnost či náhrada za zemřelé dítě. Důvod neplodnost vysoce převažuje (Matějček, 1999).

Adopce neboli osvojení má dva druhy:

1. **Zrušitelná adopce:** (adopce 1. stupně), jedná se o dítě mladší jednoho roku, všechna práva i povinnosti má osvojitel, v rodném listu dítěte však zůstávají biologičtí rodiče, osvojení lze zrušit.
2. **Nezrušitelná adopce:** (adopce 2. stupně), je častější, je u dětí starších jednoho roku, v rodném listě dítěte jsou zapsáni adoptivní rodiče.

Adopce je brána jako anonymní svazek, ale i přesto se doporučuje dítě o jeho rodině včas informovat. Nevhodné prozrazení reálné situace by dítěti mohlo psychicky ublížit (Matějček, 1999). Adoptovat neboli osvojit si lze jen dítě, které je tzv. právně volné. To znamená, že si lze dítě osvojit, pokud jeho biologičtí rodiče s adopcí písemně souhlasí a svého dítěte se vzdávají. Tento souhlas mohou rodiče dát až šest týdnů po narození dítěte. Dítě se také může stát právně volným, pokud jeho vlastní rodiče o něj dlouho nejví zájem. Vyhodnocení nezájmu rodičů udává soud. Před biologickými rodiči je zachována anonymita budoucích náhradních rodičů (Gabriel, Novák, 2008).

Osvojit si či vzít si do pěstounské péče je možné i dítě s mentálním postižením. V takovém případě musí náhradní rodiče znát jeho zdravotní stav a budoucí vývoj. Náhradní rodiče musí o postižení co nejvíce vědět a informovat se. Takoví rodiče mají často hlubší motivaci či potřebu pomáhat (Matějček, 1999).

V České republice je možná i mezinárodní adopce (Matějček, 1999).

3.1.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče může být:

1. **Skupinová pěstounská péče** (velké pěstounské rodiny, nebo SOS dětské vesničky)
2. **Individuální pěstounská péče** (příbuzní dítěte nebo cizí osoby)

Dítě je svěřeno do péče buď manželskému páru, nebo jedinci. Náhradní rodiče smí rozhodovat o běžných věcech týkajících se dítěte, o mimořádných věcech rozhodují biologičtí rodiče, nebo soud. Pěstouni nejsou zákonnými zástupci dítěte.

Cílem pěstounské péče je zajistit náhradní výchovu dětem, jestliže nemohou být svěřeni do adopce, jestliže ústavní výchova ohrožuje jejich vývoj, či jestliže nemohou vyrůstat se svými biologickými rodiči (Matějček, 1999).

Další formou pěstounské péče je **poručenství**. Poručenství je především určeno pro děti mladšího školního věku a starší. Poručník pobírá dávky sociální podpory jako při klasické pěstounské péči. Nevzniká zde však mezi dítětem a poručníkem vztah jako při adopci, ale poručník je zákonným zástupcem dítěte. Poručník nerozhoduje o závažných

věcech sám, ale vždy musí požádat soud (například lékařské zákroky u dítěte, volba jeho povolání, změnu příjmení). Často je snazší získat povolení a souhlas soudu, než povolení rodičů, jak je tomu u pěstounské péče (Gabriel, Novák, 2008). Poručenství je dítěti uloženo, jestliže jeho biologičtí rodiče zemřeli, byla jim odebrána či pozastavena rodičovská zodpovědnost, nebo rodiče nemají právní způsobilost k úkonům (Novotná, Fejt, 2009).

Další formou pěstounské péče je **pěstounská péče na přechodnou dobu** neboli profesionální pěstounská péče. O umístění rozhoduje soud. Pěstounská péče na přechodnou dobu je pro děti, o které se rodiče nemohou na určitou dobu postarat a dočasně nemohou vykonávat povinnosti rodiče, nebo se pro ně teprve zařizuje dlouhodobá pěstounská péče. Hlavním cílem pěstounské péče na přechodnou dobu je poskytnout pomoc dětem v nouzi, zpříjemnit jim těžké období, uspokojit jejich potřeby, usnadnit jejich rozhodování, poskytnout terapii a diagnostiku dítěte (Gabriel, Novák, 2008).

O svěřením do pěstounské péče rozhoduje soud. Dítěti v pěstounské péči zůstává příjmení po vlastních rodičích. Dítě neztrácí kontakt s biologickou rodinou, pěstounská péče je volnější svazek (na rozdíl od adopce). Vlastním rodičům zůstávají všechna práva a povinnosti. Pěstouni pobírají dávky státní sociální podpory, které slouží pěstounům k zabezpečení dětí a na výchovu dětí (Matějček, 1994). Pokrevní rodiče většinou zůstávají zákonnými zástupci dítěte. Udržování kontaktu s pokrevním rodičem může určit soud, styk může být volný, nebo dohodnutý. Pěstouni jsou kontrolováni sociálními pracovníky. Kontakt a spolupráce mezi osvojiteli a biologickými rodiči může být nesnadný. K tomu, aby bylo jednání ve prospěch dítěte, je důležité splňovat několik podmínek: setkání by nemělo vytvářet rozpor mezi náhradním a biologickým rodičem, mělo by vést k pozitivní změně, mělo by být zaměřeno na přítomnost a budoucnost dítěte, mělo by dítěti pomáhat pochopit jeho situaci (Škoviera, 2007).

Pěstounská péče v SOS vesničkách či ve velkých pěstounských rodinách se uskutečňuje tak, že v čele je sama matka pěstounka. Po právní stránce nejsou velké rozdíly mezi pěstounskou péčí individuální a skupinovou. Rozdíl je v tom, že dítě má velký počet sourozenců, v rodině bývá šest i více dětí. U všech dětí se musí dbát na individuální přístup, protože každé dítě má své specifické charakteristické vlastnosti.

Hlavním rozdílem mezi velkými pěstounskými rodinami a SOS vesničkami je, že v rodině je zastoupena role otce. V SOS vesničkách jsou převážně ženy, zatímco v rodinách je vždy i muž. Rodiny se tedy více podobají běžné rodině. Kombinace dětí v SOS vesničkách by měla být vyrovnaná, co se pohlaví týče. Počet dívek a chlapců by měl být ve skupině vyrovnan (Matějček, 1999).

Pěstounská péče končí, když dítě dovrší osmnácti let (bude zletilé). Ve výjimečných případech může být pěstounská péče zrušena soudem, ovšem pouze ze závažných důvodů (Gabriel, Novák, 2008).

Mezi rizikové faktory, které mohou narušit nebo i ukončit pobyt v pěstounské rodině se řadí například vyšší věk dítěte, kdy se dítě hůř přizpůsobuje cizím lidem a novému prostředí, závažné výchovné problémy dítěte, agresivita, větší počet dětí v pěstounské rodině, neschopnost dítěte navázat vztah k pěstounům. Prvních šest měsíců v nové pěstounské rodině bývá nejkritičtějším obdobím, a proto je důležité věnovat těmto rizikovým faktorům pozornost. Proto je velmi důležité znát osobnost pěstounů, měli by být vnímaví a citliví vůči dítěti a být odolní vůči stresu (Matoušek, Pazlarová, 2014).

3.1.3 HOSTITELSKÁ PÉČE

Pokud dítě z různých důvodů nemůže být svěřeno do adopce ani pěstounské péče, může využít alespoň možnosti hostitelské péče. Dítě z ústavních zařízení může částečně předcházet deprivaci tím, že víkendy, prázdniny a volné dny má možnost trávit jako host v rodině, která poskytuje tuto hostitelskou péči. Tento kontakt by měl být pravidelný, ne pouze jednorázový. Žadatelé o hostitelskou péči musejí projít odborným posouzením a vyšetřením psychologů. Tento pobyt v hostitelské péči nenahrazuje dítěti potřeby rodinného prostředí. Může však dětem zprostředkovat nové zážitky (Gabriel, Novák, 2008).

4 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA

O ústavní výchově pojednává „*Zákon č. 109/2002 Sb. Ze dne 5. Února 2005, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*“ (Holub, Hyklová, Nová, 2005, s. 442). Dozor při provozování ochranné a ústavní výchovy vykonává zástupce státního zastupitelství. Ten může kdykoliv do zařízení přijít a zkontrolovat provoz, dohlížet na povinnou dokumentaci, mluvit o samotě s dětmi, navrhnout soudu zrušení ochranné či ústavní výchovy, hovořit se zaměstnanci a vyžadovat potřebná vysvětlení, kontrolovat postupy a práci ředitele zařízení (Slomek, 2010).

K tomu, aby se mohlo dítě správně vyvíjet a v klidu vyrůstat, potřebuje stálé uzavřené prostředí, které je chráněné před okolním světem. V tomto prostředí bývá určitý počet osob, které o dítě pečují. Děti, kterým se tato péče nedostává, mají často následky citové deprivace. Deprivované děti mohou být i ty, které se často stěhují, nebo se předávají z ústavu do ústavu, nebo od rodiny k rodině. Tento tzv. deprivací syndrom mají i děti, které vyrůstají v kolektivní výchově, která je uskutečňována v ústavech, kde jsou děti ve větších skupinách. Zde se na směny střídají pečující osoby, nejčastěji vychovatelé. Dnes mají ústavy snahu podobat se co nejvíc běžné rodině. Ve většině ústavů o děti pečují jen ženy a dětem chybí mužský vzor.

Největším nebezpečím při dlouhodobém pobytu v ústavním zařízení je tzv. hospitalismus, což znamená, že jedinec je dobře přizpůsobitelný umělému ústavnímu prostředí, avšak hůř se dokáže přizpůsobovat běžnému životu. Klient může mít pak problém organizovat si svoji práci, svůj volný čas, nebo se pohybovat jinde než v okolí ústavu. Klient v ústavním zařízení je povinen dodržovat režim zařízení, je stále nucen se přizpůsobovat svým spolubydlícím, nebo je jimi rušen. Všechny projevy klienta jsou stále pod dohledem a je možné, že nebudou vyhovující. Domov znamená pro člověka místo, kde může být sám sebou, v ústavech tohoto většinou nelze dosáhnout (Matoušek, 1999).

Ústavní výchova je nařízena rozhodnutím soudu v občansko-právním řízení. Je určena pro děti do osmnácti let. Ústavní výchova se uskutečňuje ve školských, nebo

zdravotnických zařízeních a nemá trestný ráz. Dříve než je dítěti nařízena ústavní výchova, soud musí zjistit, zda není možné dítě umístit do náhradní rodinné péče, která je přednější (Slomek, 2010). Děti v ústavní výchově přejímají návyky a zvyky většinové společnosti, avšak velmi zkreslené ústavním prostředím (Pekárková, 2012).

V České republice je snaha ústavní péči minimalizovat a dávat přednost náhradní rodinné péči. Péče je poskytována na dobu nezbytně nutnou pro klienta i společnost. Snaha o minimalizaci je také při velikosti zařízení a při počtu ubytovaných klientů. V zařízeních by měl personál dokázat rozvíjet klientovu tvořivost, pocit jeho vlastní hodnoty a důležitosti a všechny jeho kompetence. Ústavní zařízení připravuje klienta na budoucí samostatný život, pracovní a společenské uplatnění, a na nezávislost na ústavním prostředí. Nutná je podpora při kontaktu s rodinou, blízkými a přáteli. Ve vztahu mezi zaměstnanci a klienty je důležité držet přiměřenou hranici, ale zároveň udržovat bezpečnou vazbu. Zaměstnanci ústavních zařízení by se měli pravidelně zúčastňovat supervizí. Velmi důležité je omezit střídání zaměstnanců, respektive pečujících osob. Zařízení by měly umožňovat klientům účastnit se aktivit mimo zařízení, například akce města (rekreace, vzdělávání, práce). Účast pak napomáhá při začleňování se do běžného života. V závěrečné fázi pobytu v ústavu je pozornost zaměřená na přípravu do života a osamostatňování se. Na klienta je kladena větší zodpovědnost (Škoviera, 2007).

Matoušek (1999) formuluje funkce ústavní výchovy takto:

1. pomoc a péče,
2. léčení, výchova a resocializace,
3. vyloučení a ochrana společnosti.

Ochranná výchova je uložena soudem, pokud spáchá dítě mezi dvanáctým až patnáctým rokem věku čin, za který je možno ze zákona uložit výjimečný trest, nebo pro mladistvé mezi patnáctým až osmnáctým rokem. Ochranná výchova stejně jako ústavní výchova nemá trestní charakter. Uskutečňuje se ve školských zařízeních (dětské domovy se školou, výchovné ústavy). Základním předpokladem pro uložení ochranné výchovy je antisociální chování, protispolečenský čin, negativní jednání dítěte či mladistvého. Zletilý člověk by byl za tyto činy podle soudu trestán (Slomek, 2010).

Mezi školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy patří dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný ústav. Tato zařízení musí poskytovat plné přímé zaopatření dítěte (ubytování, pravidelné stravování, péče o oblečení, pomůcky potřebné do školy, výdaje ve školách, úhrada zdravotnických potřeb, měsíční kapesné, úhrada jízdného do sídla školy). Do zařízení pro výkon ochranné nebo ústavní výchovy mohou být zařazovány i děti s postižením (mentální, sluchové, zrakové, vady řeči), pokud jejich míra postižení neodpovídá ústavům sociální péče. Děti s postižením v těchto zařízeních pak potřebují odpovídající vzdělávání, speciální pomůcky, vybavení, nebo upravený denní režim. Děti, které mají závažnější poruchy chování, navštěvují zařízení, která mají školu součástí. Tato zařízení mohou mít součástí nejen základní školu, ale i střední či střední odbornou školu. (určeno pro děti, které z důvodů závažných poruch chování nemohou navštěvovat běžnou střední školu) (Slomek, 2010).

Děti, které spáchaly nějakou trestnou činnost, mají ve větší míře malou důvěru k dospělým, mají nízkou sebeúctu, negativní pohled na sebe, oslabené ego a nedávají příliš najevo své emoce. Mají záporný pohled na svět, jsou asociální, mají zvýšené projevy agresivity (Škoviera, 2007).

Klienti v těchto zařízeních jsou zařazeni do skupin. V dětském domově a v dětském domově se školou se používá termín rodinná skupina. Ve výchovném ústavu a v diagnostickém ústavu se užívá termín výchovná skupina. Při umístění sourozenců je běžné zařazovat je do stejné rodinné skupiny, výjimkou pak je, pokud by jejich společné zařazení působilo výchovné problémy (Slomek, 2010). Klient by měl být před nástupem do zařízení dostatečně informován o jeho chodu. V zařízeních musí být volně přístupný vnitřní řád, ve kterém jsou všechny podstatné aspekty (režim dne, přijímání a propouštění klientů, stravování, vycházky mimo zařízení, návštěvy apod.) Po nástupu do zařízení je klient informován o svých právech a povinnostech (Matoušek, 1999).

4.1 DĚTSKÝ DOMOV

V dětském domově jsou děti, kterým byla nařízena ústavní výchova. Dětský domov je určen pro děti od tří do osmnácti let (výjimkou jsou děti do tří let, pokud jde o sourozeneckou skupinu, či děti nad osmnáct let, které se dál připravují na budoucí povolání). Dětský domov je pro děti, o které se jejich vlastní rodiče nemohou, nebo nechtějí starat. Součástí dětských domovů není škola, děti navštěvují nejbližší základní či střední školy. Není určen pro děti se závažnými poruchami chování (Slomek, 2010). „*Poruchami chování se zpravidla míní vážnější odchylky od běžných norem – záškoláctví, krádeže, útěky z domova, potulky, podvody, dnes častěji obchodní čachrování, dealerství drog, závislost na hracích automatech a nejrůznější jiné formy nedelikventního či delikventního jednání*“ (Matějček, 1999, s. 87). Je ale velmi důležité rozlišovat příčiny poruch chování, které mohou být různé. Rozlišují se poruchy chování podmíněné sociálně či psychicky od specifických poruch chování, které způsobuje například ADHD, nebo od přirozených výkyvů chování, které je pro určité věkové období běžné (Slowík, 2016).

4.2 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU

Do dětského domova se školou jsou umisťovány děti od šesti let věku do ukončení povinné školní docházky. Dětský domov se školou je určen pro děti s uloženou ochrannou výchovou. Nebo pokud mají nařízenou ústavní výchovu a objevují se u nich závažné poruchy chování. V dětském domově se školou mohou být i nezletilé matky se svými dětmi (Slomek, 2010).

4.3 DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV

Diagnostické ústavy jsou:

- a) Dětské diagnostické ústavy (pro děti navštěvující základní školu),
- b) Diagnostické ústavy pro mládež (pro mládež s ukončenou povinnou školní docházkou).

Diagnostický ústav spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany dětí. Dítě je do diagnostického ústavu umisťováno většinou na dobu osmi týdnů. Dítě prochází

i zdravotním vyšetřením. Diagnostický ústav má za úkol umístit dítě do dětského domova, dětského domova se školou, nebo do výchovného ústavu. Trvá se na tom, aby při umisťování dětí tato zařízení byla co nejbližší jejich domovu. Provádí se zde komplexní vyšetření dítěte. Dítě prochází diagnostickým vyšetřením, při kterém se zjišťuje úroveň dítěte (pomocí pedagogických a psychologických činností). Prošetřuje se zde úroveň dosavadních znalostí a mohou se určovat speciální vzdělávací potřeby. Děti se účastní činností, které napravují problémy v sociálních vztazích a problémy s chováním. Učí se různým výchovným situacím, které se vztahují k jeho osobnosti, situacím týkajících se jeho rodinné situaci.

Diagnostický ústav slouží i jako záchytné zařízení pro děti, které jsou na útěku (maximálně však na dva dny). Diagnostický ústav vypracovává komplexní diagnostickou zprávu, ve které jsou definovány i speciální potřeby dítěte. Určuje i možnost umístění dítěte do náhradní rodinné péče (adopce, pěstounská péče). Každé dítě musí mít zpracovaný program rozvoje osobnosti.

V diagnostickém ústavu jsou zřizovány diagnostické třídy, kam chodí děti, které mají ukončenou povinnou školní docházku. V těchto třídách se u dětí zajišťuje příprava na budoucí povolání (Slomek, 2010).

Od devadesátých let dvacátého století se značně zhoršuje charakteristika klientů umisťovaných do diagnostických a výchovných ústavů. Stoupá počet dětí z kriminálních rodin, děti mají silně podprůměrné školní výsledky, jejich zájem o učení a kázeň klesá. Narůstá počet dětí závislých na drogách a alkoholu. U dětí je velmi časté agresivní chování a snížená zodpovědnost (Večerka, Holas, Štěchová, 2000).

4.4 VÝCHOVNÝ ÚSTAV

Výchovný ústav je určen pro děti od patnácti let, které mají závažné poruchy chování. Těmto dětem byla nařízena ústavní výchova či uložena ochranná výchova. Výjimkou jsou děti mladší patnáct let, které mají natolik vážné poruchy chování, pro které nemohou zůstat v dětském domově se školou. Ve výchovném ústavu (stejně tak i v diagnostickém ústavu a v dětském domově se školou) je pro děti zřízena tzv. oddělená místnost. Tato místnost slouží ke zklidnění agresivního stavu dítěte. Dítě zde

může zůstat maximálně dvanáct hodin v kuse a maximálně čtyřikrát za měsíc. S dítětem zde pak pracuje psycholog. Chování dítěte se sleduje a musí se zaznamenávat každých třicet minut (Slomek 2010).

Institucionální péče není vhodná pro malé děti, dítě do tří let věku musí navázat pouto k pečující osobě, nejčastěji k matce. Děti vyrůstající v ústavní výchově tuto možnost nemají. Dítě se často nezúčastňuje běžných životních situací, jako v běžné rodině. Zahraniční i české zdroje publikují mnoho výzkumů, které dokazují nevhodnost ústavní péče pro vývoj dítěte (Transformace systému péče o ohrožené děti, 2017).

Pro děti, které žijí v ústavní či ochranné výchově byly vytvořeny tzv. Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Cílem standardů je vytvořit pro dítě lepší podmínky pro jeho vývoj, rozvoj, zajištění bezpečí, pomoci dětem s lepším začleněním do společnosti a do budoucího samostatného života. Autoři při tvorbě standardů dbali především na vztahy dítěte (k sobě samému, k okolí, ke své rodině), kontext dítěte (jeho aktuální situace, jeho rodina), dítě jako aktivního účastníka postupů (možnost podílet se na procesech, informovanost dítěte), dítě jako součást společnosti (podpora aktivity dětí v rámci obce, města), dítě jako jedinečnou bytost (jeho potřeby), dítě a jeho bezpečí, pocit jistoty, podporu dítěte při jeho začleňování do společnosti a při přípravě na dospělost na budoucí samostatný život (Pacnerová, 2015).

Standardy kvality péče mají své zásady:

1. Při péči o dítě je brán ohled na zájem dítěte, jeho věk, intelekt a zdravotní stav,
2. při péči je nutno brát dítě jako individuální osobu a přistupovat k němu osobitě,
3. péče vede dítě k samostatnosti, účastnění se společenských aktivit, posilování psychických a fyzických dovedností,
4. péče je poskytována dle zákona č. 109/2002 Sb.,
5. péče je poskytována všem dětem bez ohledu na jejich rasu, jazyk, pohlaví, zdravotní postižení, víru,
6. péče zprostředkovává naplňování práv dětí,

7. péče je závislá na aktuálnosti problematiky,
8. postupy péče jsou realizovány v praxi (Pacnerová, 2015).

5 TRANSFORMACE

5.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY TRANSFORMACE

„Transformace je souhrn procesů změny v oblasti řízení, financování, vzdělávání, místa a formy poskytování péče o ohrožené děti s cílem zajistit péči a podporu v jejich přirozeném prostředí. Součástí transformace je změna ústavní služby pro děti s nařízenou ústavní výchovou na bydlení a podporu v běžném prostředí tak, aby děti mohly žít způsobem života obvyklým pro jejich vrstevníky“ (Transformace systému péče o ohrožené děti, Strategie transformace o ohrožené děti a rodiny na území Pardubického kraje, [online]. 2017[cit. 2019-12-24], s. 4).

V České republice je dlouhodobá tradice institucionální péče. Instituce, ve kterých je realizována péče o ohrožené děti mají kořeny v 50. a 60. letech 20. století a v mnoha případech nejsou v souladu se společenskými podmínkami a nároky na moderní péči. Transformace s sebou nese i možná rizika. ČR má zkušenosti s transformací v zařízeních pro osoby se zdravotním znevýhodněním. V tomto procesu je důležité umět si poradit s úskalími systémového charakteru. Rizikem může být i nedostatek kvalifikovaných pracovníků v kraji, i když finance na tyto pracovníky jsou dostatečné.

Transformace má mít dobrý vliv na uspokojování potřeb ohrožených dětí. K dosažení tohoto splňuje transformace tyto **cíle**:

- 1. „Metodická podpora a koordinace výkonu sociálně-právní ochrany dětí,*
- 2. kapacity sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi reflektují potřeby kraje,*
- 3. kraj disponuje sítí kvalitních specializovaných komunitních sociálních, školských a zdravotnických služeb, která reflektuje potřeby ohrožených dětí a jejich rodin v kraji,*
- 4. role školy ve vztahu k ohroženým dětem,*
- 5. v kraji je dostupná síť krizového bydlení pro ohrožené děti a rodiny,*
- 6. kraj disponuje sítí kvalitních služeb pro děti se zdravotním postižením a jejich rodiny, která reflektuje potřeby regionu,*

7. kraj disponuje kvalitním systémem náhradní rodinné péče, který reflektuje potřeby ohrožených dětí v kraji, napomáhá snižovat počty dětí přijímaných do ústavní péče o děti v kraji,
8. proces deinstitucionalizace zařízení pobytové péče o děti v kraji probíhá v zájmu dětí a je ekonomicky efektivní“ (Transformace systému péče o ohrožené děti, Strategie transformace o ohrožené děti a rodiny na území Pardubického kraje, [online]. 2017[cit. 2019-12-24], s. 26).

Tyto cíle se vzájemně propojují.

Základním principem transformace jsou změny, které se uskutečňují v těchto hlavních rovinách: změna ekonomických a hospodářských podmínek, úprava prostorů v zařízeních, změna personálního složení, úprava výchovných podmínek. Hlavní myšlenkou je „návrat k rodině“ a pozornost je směřována k sebeobsluze a k rozvoji sociálních dovedností. Rodinná skupina si už v domově zařizuje vše sama, ztrácí se anonymita věcí, kde dříve bylo všechno všech. Vlivem transformace dětských domovů se výrazně mění role vychovatele. V domovech se ruší kuchařka, pradlena, švadlena i uklízečka. Tyto práce se přesouvají na vychovatele a na děti, jako je tomu ve skutečné rodině. Děti se s ohledem na jejich věk zapojují do nákupů potravin, do vaření, praní a dalších domácích prací (Škoviera, 2007).

5.2 PROJEKT TRANSFORMACE PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI

„Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví, vnitra a spravedlnosti zpracovalo návrh transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. Na návrhu se podíleli také zástupci samosprávy, zástupci nestátního sektoru a zahraniční experti. Vůbec poprvé se tak podařilo nalézt mezirezortní shodu a společnou vůli ke změně nevyhovujícího systému“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, Transformace systému péče o ohrožené děti, [online], 2014 [cit. 2019-12-25].

Projekt "Transformace péče o ohrožené děti a mládež" je financován z fondů EHP 2009-2014, program CZ04 – Ohrožené děti a mládež. Na projektu se podílejí odbory krajského úřadu Pardubického kraje, dětská centra a dětské domovy v Pardubickém kraji. Cílem tohoto projektu je tvorba osmi transformačních plánů zařízení v Pardubickém kraji. Díky projektu byly vypracovány analýzy péče o ohrožené děti a uskutečnilo se vzdělávání pracovníků ústavních zařízení. Do projektu je zapojeno osm zařízení z Pardubického kraje (Dětský domov Moravská Třebová, Dětský domov Holice, Dětský domov Pardubice, Dětský domov Dolní Čermná, Dětský domov Polička, Dětské centrum Veská, Dětské centrum Svitavy) (Transformace systému péče o ohrožené děti, 2017). Tento projekt přináší obrovský posun v procesu spolupracujících institucí a stává se prvním krokem k žádoucím změnám. Na tento projekt navazuje Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti, který vytyčuje určité úkoly (deinstitucionalizace, snížení počtu dětí v ústavech, dostatečná prevence v ohrožených rodinách, osobitý přístup k dětem, aktivní zapojování dětí do běžných situací (Slomek, 2010).

Zaměstnanci ústavních zařízení mají vize, že vlivem transformace přijdou zaměstnanci o práci, nebo se kvalifikovaným pracovníkům sníží platové ohodnocení. Deinstitucionalizační program nemá zrušit všechny ústavní zařízení. Pro děti, které nelze umístit do náhradní rodiny budou malé byty s malým počtem dětí. Tento deinstitucionalizační program má deset opatření. V první řadě je potřeba aby si společnost uvědomila, jak to v ústavech funguje a že ústavní péče není pro dítě vhodná. V druhém kroku je potřeba stanovit si týmy, ve kterých budou pracovníci ústavu a odborníci s jinými specializacemi. Za třetí je potřeba provést analýzy na úrovni země, krajů a oblastí. Je důležité mít přehled o existujících službách, o počtu dětí v ústavech, o pracovnících ústavů. Ve čtvrtém kroku je potřeba ve vybraném ústavním zařízení shromáždit informace o dětech a jejich rodinách, o zaměstnancích, o budově a znát dynamičnost přijímání a propouštění dětí. V pátém kroku se uvádí, že by daný ústav měl spolupracovat s dalšími alternativními službami, například preventivní služby, reintegrační služby, služby pomáhající rodinám v nouzi, specializovaná rezidenční péče. V šestém bodě jsou uváděny změny ve financování, finance by měly být použity na chod nového systému. Po dobu transformace je zapotřebí hledat dodatečné zdroje. Sedmý krok se týká přemísťování a přípravy dětí. Změny, které probíhají vlivem

transformace, mohou na dítě působit stresově, proto je potřeba brát ohled na děti a jejich potřeby. Osmý krok se týká přemístování a přípravy personálu. Devátý krok se týká logistické podpory. Jde o to, že je důležité postupovat podle časového harmonogramu, ale vždy je důležité brát ohled na děti a jejich připravenost na změny. V posledním kroku se hodnotí psychický vývoj dítěte po transformaci (Matoušek, Pazlarová, 2014).

„Pocit domova vytváří soubor věcí, k nimž má člověk osobní vztah. Ústav by měl této potřebě maximálně vycházet vstříc a umožnit klientům zařídit si svoje území podle svého přání a vkusu, samozřejmě s vyloučením předmětů, jež mohou ohrozit buď klienta, nebo jeho spolubydlící“ (Matoušek, 1999, s. 90).

PRAKTICKÁ ČÁST

6 POPIS A METODY VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Hlavním cílem empirické části je vytvořit manuál pro děti žijící v Dětském domově v Moravské Třebové. Manuál obsahuje domácí práce a výchovné situace, se kterými si často děti nevědí rady, protože je za ně vykonával někdo jiný. Manuál jim bude vždy po ruce a dané situace pak mohou zvládnout i bez pomoci vychovatelů. Při transformaci se v dětských domovech ruší některé pracovní pozice a vše zastává vychovatel sám s dětmi. Manuál bude mít výrazně praktický charakter. Obsahuje reálné fotografie s důkladným popisem běžných situací z prostředí Dětského domova Moravská Třebová. Manuál je určen jak pro nejmenší děti, tak i pro dospívající děti, které se připravují na odchod z dětského domova. Malé děti, které ještě neumí číst, se mohou řídit podle fotografií.

Praktická část je kvalitativní. „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“ (Hendl, 2008). V případě kvalitativního výzkumu nelze výsledky zobecňovat. V empirické části jsou využity metody pozorování a rozhovor.

Rozhovor je proveden s ředitelem Dětského domova Moravská Třebová. Rozhovor je strukturovaný s otevřenými otázkami. V rozhovoru jsou odpovědi na otázky:

1. Kdy a proč jste se zapojili do Projektu „Transformace péče o ohrožené děti?“
2. Jaké změny vlivem transformace u vás proběhly a jaké vás ještě čekají?
3. Jak se nyní transformace odráží na dětech?
4. Jaké má transformace nevýhody?
5. Jaká změna byla pro vás nebo vaše zaměstnance nejpodstatnější?
6. Jak se vlivem transformace změnilo složení personálu v dětském domově?
7. Jaké změny ohledně financování se vás týkají?
8. Daří se vám snižovat počet dětí v dětském domově?
9. Jak plánujete děti aktivně zapojovat do chodu domácnosti?

Přímé zúčastněné pozorování je prováděno po dobu jednoho měsíce, kdy je úkolem pozorovat děti z Dětského domova Moravská Třebová v přirozeném prostředí při běžných situacích, zda využívají a jak pracují s manuálem vytvořeným v empirické části. V závěru práce je zhodnoceno pozorování dětí a užitečnost manuálu.

7 DĚTSKÝ DOMOV MORAVSKÁ TŘEBOVÁ

7.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE

Dětský domov se nachází na ulici J. K. Tyla 570 v Moravské Třebové. Zřizovatelem je Pardubický kraj. Dětský domov v Moravské Třebové funguje od roku 1926. V roce 2002 prošel domov první rekonstrukcí a další rekonstrukcí prochází nyní. V současné době jsou v dětském domově tři rodinné skupiny:

1. rodinná skupina (aktuálně 8 dětí),
2. rodinná skupina (aktuálně 6 dětí),
3. cvičný byt 3+1 (aktuálně 1 dítě)

Aktuální počet dětí je 15, ale celková kapacita domova je 21 dětí. Jedna skupina může mít minimálně 4 děti a maximálně 8 dětí. Cvičný byt je určen pro dospívající od patnácti let (buď skupina dívek, nebo chlapců). Byt pronajímá dětskému domovu město Moravská Třebová. Dospívající a dospělí klienti se zde učí žít samostatně a připravují se zde na odchod z dětského domova. Cvičný byt se nachází na náměstí v Moravské Třebové.

Obrázek 1: Dětský domov Moravská Třebová

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 2: Dětský domov Moravská Třebová

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 3: Zahrada Dětského domova Moravská Třebová

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

7.2 DENNÍ REŽIM

Denní režim se liší v běžných školních dnech od dnů o prázdninách či o víkendech. Během školních dnů děti vstávají v 6:30 ráno, probíhá ranní hygiena, úprava lůžka a pokoje. Od 7:00 děti snídají, po snídani uklízí kuchyň a umývá nádobí dítě, které má v ten den právě službu. V 7:30 děti odchází samostatně do škol, děti do mateřských škol vodí asistentka pedagoga. Během školního vyučování provádí vychovatel v domově nepřímou práci. Oběd mají děti ve školách. Po obědě dítě přichází zpátky do domova a plní si své školní povinnosti, vypracovává domácí úkoly a chystá si věci na druhý den. V 15:30 mají děti odpolední svačinu. Po svačině následují volnočasové aktivity, pobyt na zahradě, plánované činnosti, kroužky, osobní vycházky. V 18:00 je večeře, na které se děti musí podílet (nákup, vaření, mytí nádobí, úklid jídelny). Po večeři si děti udělají své služby, které se každý den střídají, patří mezi ně: mytí nádobí, úklid šatny, chodby, jídelny, kuchyně, vynášení odpadků. Po službách probíhá osobní hygiena a klidové činnosti, sledování televize, čtení knih. Děti nad 15 let mají druhou večeři. Spánek: ve 20:00 děti z mateřských škol, ve 21:00 děti mladší školní věk, 22:00 děti starší školní věk.

Během dnů o prázdninách je posunutá hranice spánku a ranního vstávání na později. Program o volných dnech se přizpůsobuje akcím a plánovanému programu.

8 ROZHOVOR S ŘEDITelem DĚTSKÉHO DOMOVA MORAVSKÁ TŘEBOVÁ

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami s ředitelem Dětského domova Moravská Třebová byl proveden za účelem přiblížení transformace, zjištění konkrétních poznatků a názorů ředitele na dané změny.

1. Kdy a proč jste se zapojili do Projektu „Transformace péče o ohrožené děti?“

„Projekt Transformace péče o ohrožené děti je projektem Pardubického kraje, který běží ve všech krajských dětských domovech od roku 2014. Cílem je deinstitucionalizace, která probíhá v dětských domovech a má velký smysl. Vlivem Pardubického kraje proběhlo vzdělávání zaměstnanců, pracovalo se i na metodikách, to vše ale zaniklo. Zůstal cíl změnit kvalitu života dětí, aby děti nežily jako v instituci, ale jako v normálním, přirozeném bydlení, jako je tomu například v Dětském domově v Poličce. Pardubický kraj měl povinnost se do projektu zapojit.“

2. Jaké změny vlivem transformace u vás proběhly a jaké vás ještě čekají?

„Změny, které u nás už proběhly, jsou zrušení školní kuchyně, přičemž se nyní vaří na skupinách, o jídlo a nákupy se plně stará vychovatel s dětmi (dříve úkol kuchařky). Postupně nyní proměňujeme stávající bydlení dětí, modernizujeme a nově vybavujeme dětské pokoje. Snažíme se měnit přístup k dětem na partnerštější a je prováděna změna péče k dětem s důrazem na standardy kvality péče o ohrožené děti. Byl vytvořen projekt pro přestavbu rodinného domku pro jednu rodinnou skupinu, který se začne realizovat v letošním roce.“

3. Jak se nyní transformace odráží na dětech?

„Dříve dětem do jejich pokojů vstupovala uklízečka, která jim v pokoji uklidila. Nyní mají děti potřebu si svůj pokoj zamykat a vadí jim, když jim tam někdo uklízí. Teď si za pořádek na pokoji musí zodpovídat samy, což má své plusy i minusy. I dospělým dětem v samostatném cvičném bytě se před

jejich návštěvou ohlašujeme a respektujeme jejich soukromí, dříve tomu tak nebylo. Děti mají větší vhléd do vaření, nakupování a hospodaření s penězi. Děti samy nakládají s velkými částkami peněz při nakupování. Tvoří si tak představu o hodnotě potravin, které nám dříve do domova vozil zásobovací vůz.“

4. Jaké má transformace nevýhody?

„Tato otázka je spíše subjektivní. Dříve byl úkol vychovatelů spíš školský, starali se o volnočasové aktivity a náplň celodenního programu. Hlavní nevýhodou transformace jsou finance. Velká spousta věcí se nedá dotáhnout až do konce, protože na to není dostatek finančních prostředků. Na to, aby děti žily v několika rodinných bytech, je potřeba přijmout mnohem víc vychovatelů, což z hlediska financí není možné.“

5. Jaká změna byla pro vás nebo vaše zaměstnance nejpodstatnější?

„V této době je nejpodstatnější změnou zrušení školní kuchyně. Tato změna vyvolávala nejvíc obav. Z kuchařky se stala asistentka pedagoga a velmi se změnila práce vychovatelů.“

6. Jak se vlivem transformace změnilo složení personálu v dětském domově?

„Tato změna ještě není úplně u konce. Byla zrušena pozice kuchařky, v práci s dětmi přibyla pozice asistentky pedagoga, což je nejzásadnější změna. Zrušila se i pozice švadleny a pradelny. O úklid se nyní starají děti s vychovateli. O větší úklid se zatím stará výpomoc, která chodí dvakrát do týdne. V přestaveném malém domku už tomu tak nebude, tam úklid zastanou děti s vychovateli samostatně.“

7. Jaké změny ohledně financování se vás týkají?

„Přestavbu rodinného domku nám zaplatil Pardubický kraj. Jinak si musíme co nejvíce poradit sami. Na změny, které se staly doposud, jsme získali peníze jinde. Hledáme a sháníme finance jinde, na provoz máme peníze od kraje. Ani díky transformaci nedostaneme víc peněz do rozpočtu. Sponzory musíme sami oslovovat a vše jde pomalu.“

8. Daří se vám snižovat počet dětí v dětském domově?

„Ne, protože dětí je stále hodně. V transformačním plánu bylo, že do roku 2019 bude snížena kapacita dětí na 50%. Tyto cíle jsou však v dohledné době nenaplnitelné.“

9. Jak plánujete děti aktivně zapojovat do chodu domácnosti?

„Chceme, aby se děti maximálně podílely na běžných pracích v domácnosti, vaření, nákupy, úklid, péče o domácnost. Čím víc je prostředí domáctější, tím víc to jde automaticky.“

8.1 VYHODNOCENÍ ROZHOVORU

Z odpovědí v rozhovoru vyplývá, že transformace v Dětském domově v Moravské Třebové se teprve zabíhá a pomalu postupuje dál, i když je do transformace domov zapojen už šest let. V dětském domově se vlivem transformace zrušila práce kuchařky, uklízečky, pradleny a švadleny. Zrušení školní kuchyně byla pro všechny zaměstnance dětského domova největší změna. Velmi razantně se změnila náplň práce vychovatelů, která byla dříve spíše školská (tvoření programu a volnočasových aktivit). Přibyla pozice asistentů pedagoga. Největší nevýhodou transformace jsou finance, které si dětský domov hledá sám a postupně tak mohou domov modernizovat a pořizovat nové vybavení a nábytek. I když je jeden z hlavních principů transformace snížení počtu dětí na skupinách, v Dětském domově v Moravské Třebové tento cíl zatím nelze naplnit, jelikož dětí je stále moc a dětský domov je přijímat musí. Zaměstnanci dětského domova plánují děti zapojovat do chodu domácnosti hlavně vařením, úklidem, nákupy a hospodařením s penězi.

9 MANUÁL DOMÁCÍCH PRACÍ A VÝCHOVNÝCH SITUACÍ

Tento metodický manuál slouží jako podklad a podpora dětem a dospívajícím při pobytu v dětském domově, ve cvičném bytě, nebo dětem odcházejícím z ústavní výchovy, které se připravují na samostatný život. Manuál je záměrně vytvořen jednoduše a stručně, aby s ním děti mohly pohodlně pracovat.

9.1 POSTUP PŘI MYTÍ NÁDOBÍ

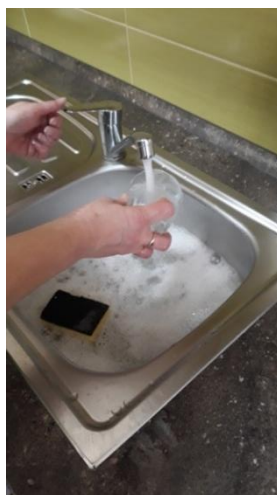
- Napustím si teplou vodu do dřezu na nádobí. Dřez musí být prázdný a čistý.
- Do vody přidám kapku přípravku na mytí nádobí.
- Používám houbičku na nádobí.
- Nejdříve umývám skleněné nádobí. Pak vybírám nádobí podle znečištění. Nejvíce špinavé nádobí si nechám až na konec.
- Po umytí nádobí odkládám na odkapávač, který je vedle dřezu. Nádobí je opláchnuté vodou tak, aby na něm nezůstala pěna od přípravku.
- Po umytí nádobí vypustím dřez. Všechny nečistoty, které zůstaly ve dřezu, musím vyčistit.
- Houbičku musím pořádně vymýt.
- Nádobí utírám suchou a čistou utěrkou. Suché nádobí uklízím do kuchyňské linky na své místo.
- Vyliji vodu z odkapávače.
- Utěrku rozložím a nechám uschnout.
- Nakonec setru celou kuchyňskou linku a okraje dřezu.

Obrázek 4: Krok 1: Napustím dřež teplou vodou, přidám prostředek na nádobí

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 5: Krok 2: Nádobí umývám od nejčistějšího

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 6: Krok 3: Nádobí skládám na odkapávač

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 7: Krok 4: Nádobí utřu a uklidím

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 8: Krok 5: Vyčistím sítko od nečistot

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 9: Krok 6: Uklidím kuchyňskou linku a dřez

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.2 POSTUP PŘI MYTÍ V MYČCE

- Do prázdné myčky skládám špinavé nádobí.
- Do horního koše skládám skleničky a hrnky dnem nahoru. Do dolního koše rovnám talíře. Do košíku patří příbory.
- Do myčky nepatří: dřevěné nádobí, zlatem zdobené nádobí, kuchyňská prkénka, nože, některé plastové krabičky (mohlo by se poničit).
- Myčku zapínám, až když je celá naplněná.
- Před zapnutím vložím tabletu a zvolím vhodný program mytí.
- Nejdelší program mytí volím, pokud je nádobí hodně špinavé. Nejkratší program je vhodný pro skleničky.
- Jednou za měsíc podle potřeby dolévám leštící prostředek do zásobníku na dvířkách myčky. Stejně tak doplňuji sůl do zásobníku.
- Po každém mytí musím vyčistit filtr, ve kterém se zachytily nečistoty.

Obrázek 10: Krok 1: Naskládám špinavé nádobí

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 11: Krok 2: Vložím tabletu do zásobníku

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 12: Krok 3: Vyberu vhodný program

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 13: Krok 4: Po dokončení mytí myčku vypnu, vyčistím filtr

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.3 POSTUP PŘI PRANÍ PRÁDLA

- Koš se špinavým prádlem vysypu v koupelně na podlahu.
- Roztřídím prádlo na světlé, tmavé a barevné – peru vždy zvlášť.
- Ručníky, utěrky a ložní prádlo peru samostatně.
- Před praním zkontroluji všechny kapsy u oblečení, zda jsou prázdné.
- Vložím prádlo do bubnu pračky.
- Vložím do pračky prací prostředek (jednu odměrku), nebo jednu kapsli.
- Do zásuvky na aviváž přidám jednu odměrku.
- Zapojím pračku do zásuvky, pustím přívod vody a nastavím program praní.
- Zvolení správného programu: ložní prádlo, ručníky a utěrky peru na 60°C, spodní prádlo, ponožky, džíny, trička, mikiny peru na 40°C. Pokud je na prádle lísteček s pokyny k praní, řídím se jimi.
- Tlačítkem start zapnu pračku.
- Po dokončení praní dává pračka zvukový či světelný signál.
- Vypnu pračku kolečkem nebo tlačítkem a vytáhnu ji ze zásuvky a vypnu přívod vody.
- Vytáhnu prádlo z pračky (pověším na sušák nebo vložím do sušičky).
- Pračku musím jednou za tři měsíce zapnout na prázdko, pouze se speciálním čističem pračky.

Obrázek 14: Krok 1: Vytřídím světlé prádlo

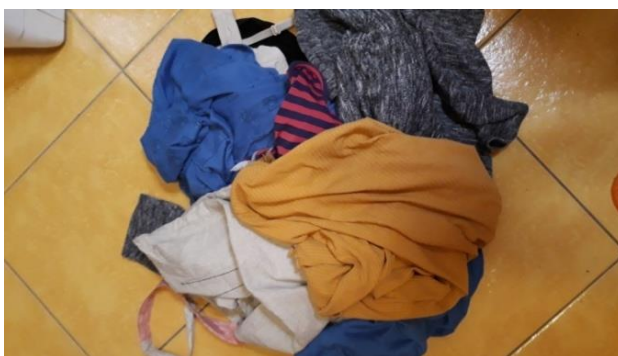
Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 15: Krok2: Vytřídím tmavé prádlo

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 16: Krok 3: Vytřídím barevné prádlo

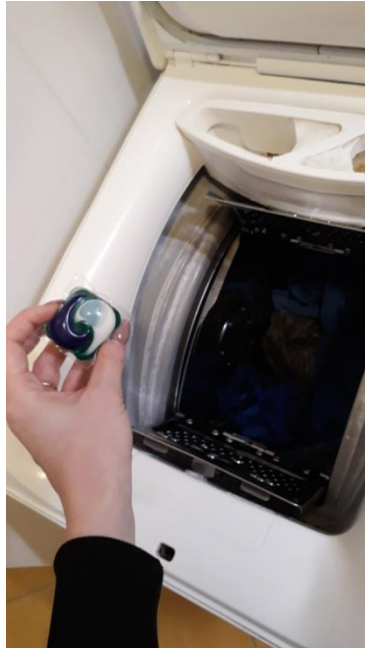
Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 17: Krok 4: Vytříděné prádlo vložím do bubnu pračky

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 18: Krok 5: Vložím kapsli do bubnu pračky (pokud používám kapsle)

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 19: Krok 6: Nasypu prací prostředek do zásobníku (pokud používám prací prášek)

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 20: Krok 7: Naliji aviváž do zásobníku, zavřu pračku

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 21: Krok 8: Zapojím pračku

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 22: Krok 9: Zapnu přívod vody

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 23: Krok 10: Zvolím správný program

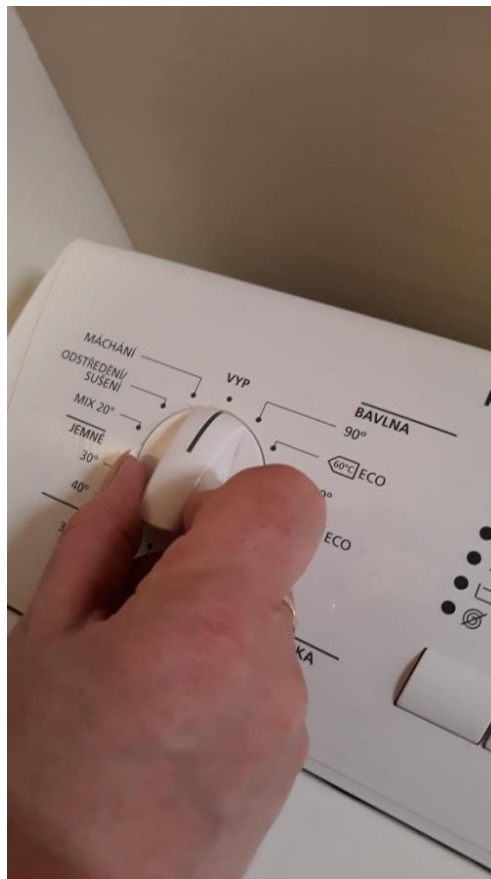
Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 24: Krok 11: Stisknu tlačítko start

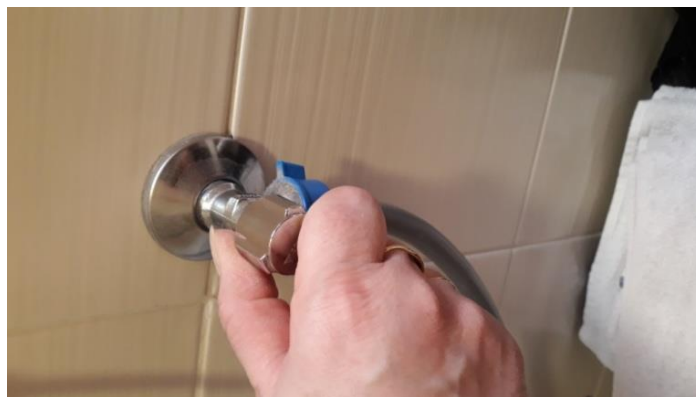
Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 25: Krok 12: Po dokončení praní vypnu pračku

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 26: Krok 13: Vypnu přívod vody

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 27: Krok 14: Prádlo vložím do čistého koše na prádlo

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 28: Krok 15: Prádlo pověším/vložím do sušičky

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.4 POSTUP PŘI POUŽÍVÁNÍ SUŠIČKY NA PRÁDLO

- Vyprané prádlo vložím do sušičky.
- Sušičku zbytečně nepřepínáji, jinak se prádlo zmačká.
- Univerzální program pro sušení prádla, které je tříděno podle barev je program „mix“.
- Po dokončení sušení ihned prádlo vytáhnu a poskládám do skříně.
- Po vytažení prádla ze sušičky vytáhnu zásobník na vodu a vyprázdním ho.
- Po každém sušení vytáhnu a vyčistím filtr od nečistot.
- Do sušičky nepatří: svetry a kabáty z vlny (mohly by se srazit), prádlo ozdobené korálky, flitry a jinými ozdobami (mohly by se utrhnout), plavky, sportovní oblečení.

Obrázek 29: Krok 1: Vložím prádlo do sušičky

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 30: Krok 2: Zvolím si správný program

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 31: Krok 3: Vysušené prádlo vytáhnu a vložím do koše na prádlo

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 32: Krok 4: Prádlo poskládám

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 33: Krok 5: Vyprázdním zásobník na vodu

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 34: Krok 6: Vyčistím filtr

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.5 POSTUP PŘI ŽEHLENÍ PRÁDLA

- U prádla nejdříve zkontroluji, zda se vůbec může žehlit (na lístku), abych ho neponičil/a.
- Na lístku si přečtu, na jakou teplotu můžu dané prádlo žehlit.
- Do žehličky doplňuji destilovanou vodu (obyčejná voda způsobuje usazování vodního kamene v žehličce).
- Při žehlení používám žehlicí prkno.
- Žehličku zapojím do elektřiny a postavím ji rovně.
- Až se žehlička rozpálí, dávám pozor, abych se já nebo někdo jiný nepopálil.
- Když žehličku zapnu, nikam od ní neodcházím a dbám na bezpečnost.
- Vyžehlené prádlo skládám do skříně, až vychladne (jinak by se zase pomačkalo).
- Po vyžehlení prádla musím nechat žehličku úplně vychladnout. Vodu z žehličky musím vylít.

Obrázek 35: Krok 1: Žehličku naplním destilovanou vodou

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 36: Krok 2: Zapojím žehličku, postavím ji rovně

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 37: Krok 3: Prádlo vyžehlím

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 38: Krok 4: Prádlo poskládám

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 39: Krok 5: Vyprázdním žehličku

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.6 POSTUP PŘI UMÝVÁNÍ KOUPELNY A WC

- Při umývání koupelny a toalety používám ochranné gumové rukavice.
- Do toalety naliji čistící WC prostředek.
- Štětkou pořádně vydrhnu mísu ve všech místech.
- Do kyblíku napustím teplou vodu a hadrem (určeným na umývání toalety) utírám vrchní a spodní část toalety, poklop.

- Kyblík s vodou vylijí do toalety a spláchnu.
- Při umývání umyvadla a vany a sprchy používám koupelkový čistič.
- Zrcadlo u umyvadla leštím přípravkem na okna a suchým hadrem.
- Po mytí všechny použité hadry vypláchnu a nechám uschnout.
- Koupelnu a toaletu umývám jednou za týden. Pokud dojde k znečištění během používání, uklidím to okamžitě.

Obrázek 40: Krok 1: Pomocí štětky a WC přípravku vyčistím mísu

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 41: Krok 2: Vyčistím toaletu zvenku, používám hadr a teplou vodu

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 42: Krok 3: Koupelnu (umyvadlo, sprchu, vanu) vyčistím přípravkem na koupelny

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.7 ÚKLID POKOJE

- Svůj pokoj si uklízím jednou za týden. Pořádek však udržuji každý den.
- Každý den si upravím lůžko, ustelu si peřiny, poskládám si plyšové hračky na posteli.
- Každé ráno krátce a intenzivně vyvětrám. V létě mohu větrat častěji.
- Udržuji pořádek na stole, nenechávám tam rozházené věci.
- Ve skříni mám prádlo hezky poskládané.
- Naplněný odpadkový koš musím vynášet (do koše v pokoji nepatří zbytky jídla, ohryzky od jablka ani slupky od banánu, protože by pokoj mohl zapáchat).
- Jednou za týden utřu v celém pokoji prach. Vysaji koberec, zametu podlahu a nakonec ji setřu.
- Jednou za měsíc si měním ložní prádlo (prostěradlo a povlečení).

Obrázek 43: Krok 1: Upravím lůžko

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 44: Krok 2: Vynesu koš

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 45: Krok 3: Udržuji pořádek ve skříni

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 46: Krok 4: Koberec vysávám

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 47: Krok 5: Podlahu vytírám

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.8 POSTUP PŘI VEČERNÍ HYGIENĚ

- Připravím si svůj ručník a pyžamo.
- V koupelně provádím hygienu sám a nikdo mě u toho neruší.
- Pod vanu nebo sprchový kout si nachystám podložku, abych neuklouzl/a.
- Oblečení, které jsem měl/a na sobě si poskládám na hromádku. Spodní prádlo a ponožky dám do koše se špinavým prádlem.
- Ve vaně nebo ve sprše se opláchnu teplou vodou, pak vodu vypnu.
- Umývám se sprchovým gelem po celém těle, poté se zase opláchnu.
- Na vlasy používám vlasový šampon, který taky řádně spláchnu.
- Vezmu si svůj ručník a osuším se.
- Vyjdu ze sprchového koutu či vany, stoupnu si na podložku a osuším si nohy.
- Obléknu se do pyžama.
- Pokud je na zemi voda, utřu ji hadrem na podlahy.
- Sprchový gel a šampon uklidím na své místo.
- Vyčistím si zuby.
- Ručník pověsím na držák v koupelně.

Obrázek 48: Krok 1: Nachystám si čisté pyžamo a ručník

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 49: Krok 2: Nachystám si podložku a jdu se umýt

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 50: Krok 3: Vyčistím si zuby

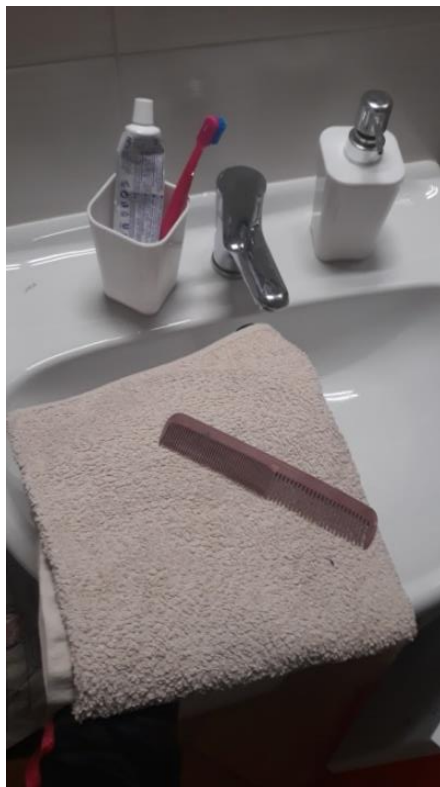

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.9 POSTUP PŘI RANNÍ HYGIENĚ

- Po probuzení jdu na toaletu a následně do koupelny.
- Umyju si ruce mýdlem, obličej si opláchnu studenou vodou. Používám svůj ručník.
- Vyčistím si zuby. Dbám na to, abych zubní kartáček vrátil/a zpět do svého kelímku, zubní pastu uzavřu víčkem a dám ji také do kelímku.
- Zkontroluji, zda mi na obličejí nezůstaly zbytky zubní pasty, pokud ano, znovu si opláchnu obličej.
- Osuším si obličej a pověším ručník.
- Umyvadlo očistím od zbytků zubní pasty.
- Na svém pokoji si obléknu čisté spodní prádlo a oblečení, které odpovídá počasí venku.
- U zrcadla si učešu vlasy svým hřebenem.

Obrázek 51: Krok 1: Opláchnu si obličej, vyčistím si zuby, učešu si vlasy

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.10 POSTUP PŘI ZUBNÍ HYGIENĚ

- Zuby si čistím každé ráno i večer.
- Zubní kartáček a pastu na zuby mám uložené ve svém kelímku.
- Zuby si čistím tak, abych neměl/a mokré a špinavé oblečení.
- Na zubní kartáček si nanesu pastu (velikost hrášku).
- Pečlivě si čistím zuby, alespoň tři minuty. Kartáčkem dělám krouživé pohyby, nesmím zapomenout na žádné místo.
- Po vyčištění si vypláchnu ústa vodou, používám svůj kelímek.
- Vyčistím kartáček od nečistot a zbytků zubní pasty. Kartáček i pastu vrátím do svého kelímku.
- Umyvadlo po sobě opláchnu.
- Ruce a obličej si osuším do svého ručníku. Ručník pověsím na své místo v koupelně.
- Zubní kartáček musím měnit jednou za půl roku.
- Každých šest měsíců chodím na pravidelné prohlídky ke svému zubnímu lékaři.

Obrázek 52: Krok 1: Nanesu zubní pastu, čistím alespoň 3 minuty

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 53: Krok 2: Vypláchnu si ústa, uklidím umyvadlo

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.11 PŘÍPRAVA NA VYUČOVÁNÍ

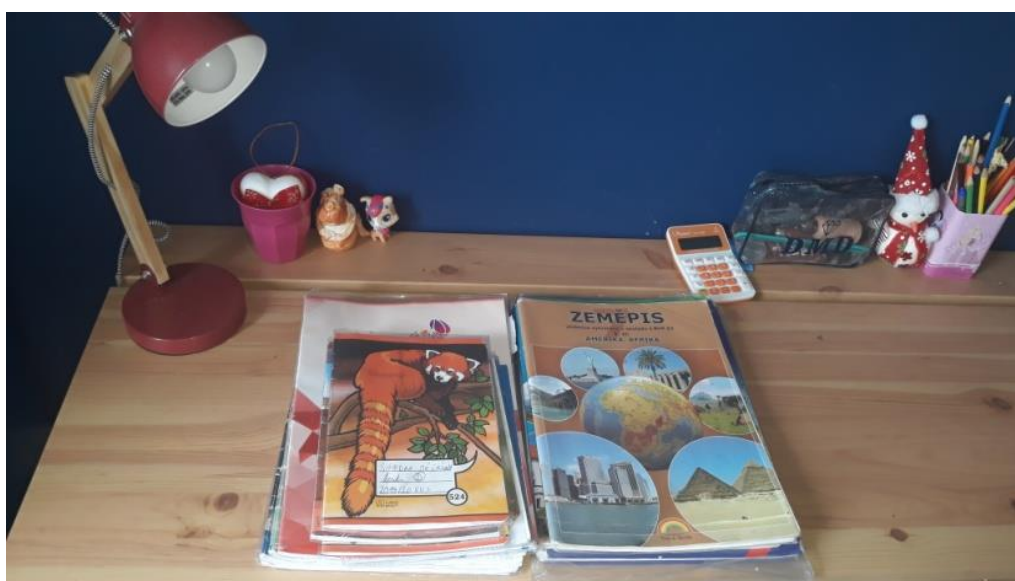
- Po příchodu ze školy si můžu nejdříve chvíli odpočinout.
- Atraktivní činnosti můžu dělat až po přípravě na vyučování.
- Při přípravě mám okolo sebe pořádek, nemám rozházené učebnice po zemi.
- Sedím u psacího stolu ve svém pokoji. Musím mít dostatek světla, abych si neničil/a oči.
- Všechny učebnice a sešity si vytáhnu, nachystám si pomůcky na další den.
- Podívám se do deníčku, jaké mám domácí úkoly a vypracuji je.
- Potřebné dokumenty (žákovská knížka, deník družiny) dám k podpisu vychovateli.
- Zkontroluji si, zda mám vše potřebné v penálu. Ořežu si pastelky.
- Pokud mám další den písemnou práci nebo ústní zkoušení, musím se připravit. Odpoledne si vyhradím čas na učení a večer si učivo zopakuji s vychovatelem.
- Zkontroluji si, zda mi v aktovce nezůstaly zbytky svačiny, pokud ano, vyhodím je.

Obrázek 54: Krok 1: Udržuji pořádek okolo sebe

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 55: Krok 2: Nachystám si pomůcky na další den

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.12 NAKUPOVÁNÍ

- Při nakupování potravin i ostatního zboží si musím uvědomit, co skutečně potřebuji a kolik mohu utratit peněz.
- Na nákupy si nosím svoji tašku, abych ušetřil/a peníze za novou. Používám látkové tašky a šetřím tak přírodu.
- Vždy si беру účtenku, abych popřípadě mohl/a nákup vrátit.
- Vždy si kontroluji, zda mi prodavač/ka vrátil/a správně. Chybu mohu udělat já i prodávající.
- Dávám přednost zboží, které je v akci.
- Vhodné je chodit nakupovat se seznamem, který si doma připravím. Na nic tak nezapomenu a nebudu nakupovat zbytečné věci, které nepotřebuji.
- Když dělám větší nákup, chlazené a mražené věci dávám do košíku jako poslední.
- Potravinu, ze které by mohla téct voda, dám do sáčku.
- Při výběru potravin si dávám pozor, abych nekoupil/a zboží s proslou minimální lhůtou trvanlivosti.
- Po nákupu nesu potraviny přímo domů, nikde nákup nenechávám. V létě by se mohly potraviny rychle kazit.

9.13 VAŘENÍ A TVORBA JÍDELNÍČKU

- Při vaření a manipulaci s kuchyňskými spotřebiči dbám na řád kuchyňky. Především dávám pozor na svoji bezpečnost.
- Dávám pozor na spotřebiče, které si zapnu. Při odchodu musím všechny elektrické i plynové spotřebiče vypnout.
- Při vaření dodržuji hygienická pravidla (mytí rukou, používání zástěry, práce s čistým nádobím).
- Dbám na čistotu kuchyně při své práci.
- Jídelníček musí být pestrý. Do jídelníčku musím řadit: ryby, maso, mléčné výrobky, cukry, tuky, zeleninu, ovoce, vlákninu, luštěniny.
- Každý den by měla být v jídelníčku zelenina i ovoce. Zelenina a ovoce by mělo být čerstvé.

- Při nakupování musím myslet i na to, kolik mám peněz. Nakupuji tak, abych měl/a každý den jídlo pětkrát denně (snídaně, svačina, oběd, svačina, večeře).

9.14 TŘÍDĚNÍ ODPADU

- Musím třídit odpad a chránit tak přírodu. Používám koše na tříděný odpad s nápisy: plast, papír, sklo. Do modrého koše patří papír, do zeleného sklo, do žlutého plast.
- **PAPÍR: noviny, časopisy, letáky, sešity, papírky, obálky, krabice, karton, lepenka.** Do papíru NEPATŘÍ: mokrý a znečištěný papír, dětské pleny.
- **PLAST: PET lahve, kelímky, sáčky, plastové obaly, obaly od mléka a džusů, kelímky od jogurtů, obaly od kosmetických a čistících prostředků, plastové tašky.** Do plastu NEPATŘÍ: plastové trubky, linoleum, znečištěné obaly od oleje.
- **SKLO: skleněné lahve a nádoby, rozbité skleničky, hrnky, talíře, tabulové sklo, vymyté skleničky od omáček.** Do skla NEPATŘÍ: zrcadla, keramika, porcelán.
- **KOMPOST: slupky od brambor, cibule, banánu, okurky, citrusových plodů, sáčky od čaje, listy, větve, piliny, zbytky pečiva, skořápky od vajec a ořechů, posekaná tráva, plevel, popel ze dřeva.** Do kompostu NEPATŘÍ: kosti, zbytky masa, chemikálie, léky, plasty, papír, sklo.
- Odpadkové koše musím vynášet, když jsou plné, nebo když začínají zapáchat. Tříděný odpad vynáším do kontejnerů, ostatní na kompost. Běžný koš vynáším do popelnice.
- Popelnice se v Moravské Třebové vyváží jednou za měsíc. Musím pamatovat na jejich vyvezení před dům.

Obrázek 56: Krok 1: Používám tašky na tříděný odpad

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 57: Krok 2: Používám koše na tříděný odpad

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 58: Krok 3: Správně třídím sklo, papír, plast

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 59: Krok 4: Využívám kompostér

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 60: Krok 5: Vím, co patří kompostu

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

9.15 HOSPODAŘENÍ S PENĚZI

- Absolvuji kurz finanční gramotnosti, který dětský domov nabízí.
- Zním hodnotu peněz. Vím, co si mohu koupit a na co si musím ušetřit.
- S penězi nakládám rozvážně. Pokud dostanu měsíční kapesné nebo výplatu, neutratím vše hned. Musím si peníze rozdělit tak, aby mi něco zbylo na zbytek měsíce.
- Svě peníze nosím v peněžence. Pokud mám větší finanční obnos, schovám si peníze na místo, o kterém vím jenom já, nebo někdo z dospělých.
- Vyhýbám se půjčování peněz.
- Pokud mám své konto a platební kartu, hlídám si stav svého účtu.

Obrázek 61: Krok 1: Poznám mince a znám jejich hodnotu

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 62: Krok 2: Poznám bankovky a znám jejich hodnotu

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

Obrázek 63: Krok 3: Peníze nosím v peněžence a mám o nich přehled

Zdroj: autor práce, 2020 (vlastní šetření)

10 POZOROVÁNÍ A VYUŽITÍ MANUÁLU V PRAXI

Přímé zúčastněné pozorování bylo prováděno po dobu jednoho měsíce. Pozorování probíhalo v Dětském domově v Moravské Třebové ve dvou rodinných skupinách, dohromady bylo pozorováno čtrnáct dětí. Pozorování je zaměřeno na využívání manuálu domácích prací a výchovných situací v Dětském domově v Moravské Třebové, který byl vytvořen v empirické části bakalářské práce. Pozorování se uskutečnilo v běžném prostředí dětského domova v přirozených situacích. Děti a dospívající bylo možno pozorovat od rána do večera, při běžných dnech i při víkendech. Žádné z dětí o pozorování předem nevědělo, tudíž nebyl nikdo ovlivněn.

První den děti z Dětského domova v Moravské Třebové byly seznámeny s manuálem domácích prací a výchovných situací. Děti si určily místo, kde bude manuál viset. Zvolily si místo na chodbě, které je neutrální a z ostatních místností je k němu blízko. Mladší děti na první pohled zaujaly fotografie, které jsou využity v manuálu.

Zúčastněné pozorování mělo přivést odpovědi na tyto otázky:

1. Kolik dětí manuál otevřelo?
2. Pochopily děti, k čemu je manuál určený?
3. Využívají manuál spíše děti mladší (do 12 let), či starší?
4. Jaký postup byl u dětí nejvyhledávanější?
5. Našly děti v manuálu to, co právě hledaly?
6. Bylo vyhledávání informací v manuálu u někoho opakované?

10.1 VYHODNOCENÍ POZOROVÁNÍ

7. Kolik dětí manuál otevřelo?

Pozorování bylo prováděno na čtrnácti dětech ze dvou rodinných skupin. Celkově pomoc manuálu využilo devět dětí.

8. Pochopily děti, k čemu je manuál určený?

Všem dětem byla na začátku pozorování vysvětlena funkce manuálu. Mladší děti zaujaly hlavně obrázky, které jsou rozděleny na kroky. Podle obrázku pak mohly zvládnout dané činnosti samostatněji.

9. Využívají manuál spíše děti mladší (do 12 let), či starší?

Celkově využilo manuál devět dětí, z toho sedm dětí bylo mladší dvanácti let. Dvě děti starší dvanáct let ocenily manuál hlavně za to, že v něm mohou najít, na jaké programy a teploty se perou dané kousky oděvů.

10. Jaký postup byl u dětí nejvyhledávanější?

Nejvyhledávanější postup byl při mytí v myčce a sušení v sušičce na prádlo. Na jedné z rodinných skupin se právě nainstalovala úplně nová sušička na prádlo a myčka na nádobí. Tyto spotřebiče nikdy předtím děti nevyužívaly a neznaly postup při používání. U dětí předškolního věku a mladšího školního věku byla nejvíce využívaná kategorie hospodaření s penězi. Jelikož děti dostávají každý měsíc kapesné a neznají hodnotu mincí a bankovek, využívaly manuál k tomu, aby si zjistily, co je menší a co je větší.

11. Našly děti v manuálu to, co právě hledaly?

Děti, které otvíraly manuál, věděly, co v něm mohou najít. Žádné dítě nenašlo činnost, kterou by v manuálu postrádalo.

12. Bylo vyhledávání informací v manuálu u někoho opakované?

Opakované vyhledávání bylo u postupů při mytí v myčce, sušení v sušičce a při zjišťování hodnoty peněz. Děti tyto spotřebiče nikdy nepoužívaly, a proto, že je dostaly nové, využily pomoc manuálu.

Z pozorování vyplývá, že manuál domácích prací a výchovných situací má výrazně praktický charakter. Manuál napomáhá při zvládnání běžných situací, které vedou k resocializaci klientů dětského domova. Z celkového počtu čtrnácti sledovaných dětí manuál využilo celkem devět dětí. Převážně využívaly manuál děti mladší dvanáct let. Nejvíce vyhledávanými postupy byly hospodaření s penězi, mytí v myčce na nádobí a sušení v sušičce na prádlo. U těchto nejvyhledávanějších postupů docházelo také k opakovanému vyhledávání. Děti při používání manuálu jednaly přesně podle kroků, které jsou v manuálu uvedeny.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá problematikou transformace v Dětském domově v Moravské Třebové. Práce je zaměřena na Projekt transformace péče o ohrožené děti a mládež. Dětský domov se do projektu zapojil v roce 2014. Bakalářská práce je kvalitativní a obsahuje teoretickou a empirickou část. Hlavním cílem bakalářské práce bylo vytvoření manuálu domácích prací a výchovných situací pro děti z Dětského domova v Moravské Třebové, který se nachází v Pardubickém kraji.

Teoretická část má čtyři kapitoly. Hlavním cílem teoretické části je definovat náhradní péči a transformaci. V první kapitole je definován dětský domov, příčiny umístování klientů do dětského domova, citová deprivace u dětí z dětských domovů a problematika citové vazby. Druhá kapitola pojednává o náhradní rodinné péči, kam patří adopce, pěstounská péče a hostitelská péče. Ve třetí kapitole je popsána ústavní a ochranná výchova, do kterých se řadí zařízení dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný ústav. Poslední kapitolou v teoretické části je transformace, kde je vysvětlen pojem a základní principy. V této kapitole je přiblížen Projekt transformace péče o ohrožené děti a mládež.

V empirické části bakalářské práce jsou využity metody rozhovor a pozorování. Rozhovor je proveden za účelem přiblížení transformace v Dětském domově v Moravské Třebové. Rozhovor je strukturovaný s otevřenými otázkami, na které odpovídal ředitel Dětského domova z Moravské Třebové. Práce obsahuje následné vyhodnocení rozhovoru.

Hlavním úkolem empirické části bylo vytvořit manuál domácích prací a výchovných situací pro děti z dětského domova. Tento manuál má výrazně praktický charakter. Manuál slouží jako podklad a podpora dětem a dospívajícím při pobytu v dětském domově, ve cvičném bytě, nebo dětem, které se připravují na samostatný život a na odchod z dětského domova. Manuál je vytvořen jednoduše a stručně, aby s ním děti mohly pohodlně pracovat. V manuálu jsou popsány nejčastější domácí práce a výchovné situace: mytí nádobí, praní prádla, sušení prádla, žehlení prádla, umývání toalety a koupelny, úklid pokoje, osobní hygiena, zubní hygiena, příprava na vyučování, nakupování, vaření, tvorba jídelníčku, třídění odpadu a hospodaření s penězi. Děti

a dospívající mají tento manuál na dostupném místě. Manuál pomáhá při osamostatňování, napomáhá, aby dítě zvládlo činnost samo.

Po dokončení vytvoření manuálu s ním autorka pracovala v Dětském domově v Moravské Třebové. Děti byly s manuálem seznámeny a bylo jim vysvětleno, jak s ním mohou pracovat. Přímé pozorování trvalo jeden měsíc. Pozorování bylo provedeno za účelem zjištění, zda děti manuál využívají, jak se s ním učí pracovat a jaký má manuál smysl. Autorka pozorovala děti v přirozeném prostředí při běžných situacích, zda děti manuál využívají a jak s ním pracují. Díky pozorování bylo zjištěno, že z celkového počtu čtrnácti dětí manuál využilo celkem devět dětí. Více manuál využívaly děti mladší dvanáct let. Nejvyužívanějšími postupy bylo mytí v myčce na nádobí, sušení v sušičce na prádlo a hospodaření s penězi. Jelikož vlivem transformace dostaly děti nové spotřebiče jako je myčka na nádobí a sušička na prádlo, měl manuál velmi důležitou funkci. Děti funkce těchto nových spotřebičů neznaly, a tak mohly pracovat podle popisků a postupů v manuálu. Manuál má funkci podpory v náročných situacích. Napomáhá dětem ke kvalitnějšímu a srozumitelnějšímu začleňování.

Stanovené cíle bakalářské práce byly splněny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOLUB, Milan a Jana HYKLOVÁ a Hana NOVÁ. *Zákon o rodině*. Komentář a předpisy souvisící. Praha: Linde as-Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 2005. ISBN 80-7201-517-6.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 98 s. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-76-1.

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-77-8.

PACNEROVÁ, Helena. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2015. ISBN 978-80-7481-138-8.

PEKÁRKOVÁ, Simona. *Rodina a sociálně-právní ochrana dítěte*. Praha: Východočeská tiskárna spol. s.r.o., 2012. ISBN 978-80-7440-068-1.

RADVANOVÁ, Senta, Jarmila KOLUCHOVÁ a Jiří DUNOVSKÝ. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: SPN, 1980. Knihy pro rodiče (SPN).

SAUZÈDE, Jean-Paul a Anne SAUZÈDE-LAGARDE. *Spokojené soužití v nové rodině*. Praha: Portál, 2007. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-295-9.

SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-84-6.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

VEČERKA, Kazimír, Jakub HOLAS a Markéta ŠTĚCHOVÁ. *Problémové děti ve školských výchovných zařízeních*. Praha: KNOK, 2000. ISBN 80-86535-00-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Transformace systému péče o ohrožené děti*, 2009. [online]. 1. 4. 2009. [cit. 2019-12-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/-/transformace-systemu-pece-o-ohrozene-de-1?inheritRedirect=true>

TRANSFORMACE SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI, *Strategie transformace péče o ohrožené děti a rodiny na území Pardubického kraje*, 2017. Pardubický kraj [online]. Pardubice 23. 5. 2017. [cit. 2019-12-24]. Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/pece-o-ohrozene-deti-a-rodiny/91630/strategie-transformace-pece-o-ohrozene-deti-a-rodiny-na-uzemi-pardubickeho-kraje>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Dětský domov Moravská Třebová	35
Obrázek 2: Dětský domov Moravská Třebová	36
Obrázek 3: Zahrada Dětského domova Moravská Třebová	36
Obrázek 4: Krok 1: Napustím dřez teplou vodou, přidám prostředek na nádobí	42
Obrázek 5: Krok 2: Nádobí umývám od nejčistějšího	42
Obrázek 6: Krok 3: Nádobí skládám na odkapávač	42
Obrázek 7: Krok 4: Nádobí utřu a uklidím	43
Obrázek 8: Krok 5: Vyčistím sítko od nečistot	43
Obrázek 9: Krok 6: Uklidím kuchyňskou linku a dřez	43
Obrázek 10: Krok 1: Naskládám špinavé nádobí	44
Obrázek 11: Krok 2: Vložím tabletu do zásobníku	45
Obrázek 12: Krok 3: Vyberu vhodný program	45
Obrázek 13: Krok 4: Po dokončení mytí myčku vypnu, vyčistím filtr	45
Obrázek 14: Krok 1: Vytřídím světlé prádlo	46
Obrázek 15: Krok 2: Vytřídím tmavé prádlo	47
Obrázek 16: Krok 3: Vytřídím barevné prádlo	47
Obrázek 17: Krok 4: Vytříděné prádlo vložím do bubnu pračky	47
Obrázek 18: Krok 5: Vložím kapsli do bubnu pračky (pokud používám kapsle)	48

Obrázek 19: Krok 6: Nasypu prací prostředek do zásobníku (pokud používám prací prášek).....	48
Obrázek 20: Krok 7: Naliji aviváž do zásobníku, zavřu pračku	49
Obrázek 21: Krok 8: Zapojím pračku	49
Obrázek 22: Krok 9: Zapnu přívod vody	50
Obrázek 23: Krok 10: Zvolím správný program.....	50
Obrázek 24: Krok 11: Stisknu tlačítko start.....	51
Obrázek 25: Krok 12: Po dokončení praní vypnu pračku.....	51
Obrázek 26: Krok 13: Vypnu přívod vody”	52
Obrázek 27: Krok 14: Prádlo vložím do čistého koše na prádlo	52
Obrázek 28: Krok 15: Prádlo pověším/vložím do sušičky	52
Obrázek 29: Krok 1: Vložím prádlo do sušičky	53
Obrázek 30: Krok 2: Zvolím si správný program.....	54
Obrázek 31: Krok 3: Vysušené prádlo vytáhnu a vložím do koše na prádlo.....	54
Obrázek 32: Krok 4: Prádlo poskládám.....	54
Obrázek 33: Krok 5: Vyprázdním zásobník na vodu.....	55
Obrázek 34: Krok 6: Vyčistím filtr	55
Obrázek 35: Krok 1: Žehličku naplním destilovanou vodou.....	56
Obrázek 36: Krok 2: Zapojím žehličku, postavím ji rovně	57
Obrázek 37: Krok 3: Prádlo vyžehlím	57
Obrázek 38: Krok 4: Prádlo poskládám.....	58

Obrázek 39: Krok 5: Vyprázdním žehličku	58
Obrázek 40: Krok 1: Pomocí štětky a WC přípravku vyčistím mísu	59
Obrázek 41: Krok 2: Vyčistím toaletu zvenku, používám hadr a teplou vodu.....	60
Obrázek 42: Krok 3: Koupelnu (umyvadlo, sprchu, vanu) vyčistím přípravkem na koupelny.....	60
Obrázek 43: Krok 1: Upravím lůžko	61
Obrázek 44: Krok 2: Vynesu koš.....	62
Obrázek 45: Krok 3: Udržuji pořádek ve skříni.....	62
Obrázek 46: Krok 4: Koberec vysávám.....	63
Obrázek 47: Krok 5: Podlahu vytírám	63
Obrázek 48: Krok 1: Nachystám si čisté pyžamo a ručník.....	64
Obrázek 49: Krok 2: Nachystám si podložku a jdu se umýt.....	65
Obrázek 50: Krok 3: Vyčistím si zuby	65
Obrázek 51: Krok 1: Opláchnu si obličej, vyčistím si zuby, učešu si vlasy	66
Obrázek 52: Krok 1: Nanesu zubní pastu, čistím alespoň 3 minuty	67
Obrázek 53: Krok 2: Vypláchnu si ústa, uklidím umyvadlo	68
Obrázek 54: Krok 1: Udržuji pořádek okolo sebe	69
Obrázek 55: Krok 2: Nachystám si pomůcky na další den.....	69
Obrázek 56: Krok 1: Používám tašky na tříděný odpad	72
Obrázek 57: Krok 2: Používám koše na tříděný odpad	72
Obrázek 58: Krok 3: Správně třídím sklo, papír, plast	72

Obrázek 59: Krok 4: Využívám kompostér	73
Obrázek 60: Krok 5: Vím, co patří kompostu.....	73
Obrázek 61: Krok 1: Poznám mince a znám jejich hodnotu	74
Obrázek 62: Krok 2: Poznám bankovky a znám jejich hodnotu	75
Obrázek 63: Krok 3: Peníze nosím v peněženke a mám o nich přehled.....	75

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Martina Jeřábková

Obor: Speciální pedagogika-vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Transformace péče o ohrožené děti a její vliv na děti žijící v Dětském domově v Moravské Třebové

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 71

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.